

Dabirabir Aghuimin Aghuzir Akaba O Aghuzir Akaba Akar faragha zuim

Israelia akar bar otevir isingtizir gumazamiz-ibar ikirimirim akir dabirabir aghuim men akak-ahamibagh ifonge. Akar otevir kaba me Inglisin akamin kamagh da dibori: ol Provep. Dabirabir Aghuimin Aghuzir Akabar akinafarir kamın aven, me akar otevir avırir kaba, kar Israelian tisaba gumazamizir igiabar sure gamiba. Dughiar maba, e Aruamin gumazamiziba kamagh dibora ghaze, Aghuzir Akaba.

Bizir bar faragha zuir dabirabir aghuim me daningam, me kamagh a dibori, nighnizir aghuim ko fofozir aghuim. Akinafarir kam, kamaghın en aka, nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin itir arazim, ko an atiatia an apengan itir arazimra, aning nighnizir aghuim ko fofozir aghuimin mingarim.

Akinafarir kamın averiam, dabirabir aghuimin migirigiar aviriba en aka. A e uan amuiroghboriba ko deragh dapiamin tuavim en akakasi. Egha dagiar ingangaribar amu igharaz darazi ko deragh dapiamin tuavim en aka. Igiabar akar bar aviriba iti, me da baragh egh gumazir uari fa orazir puvatiziba ko daruan kogham. Kamaghın

dera, e uarira uari abinigh gumazamizir onganarazibar akurvagh.

Akinafarir kamın otevir maba, Godın Akar Gavgaviba, gavgavim dagh anıdi. Ezi akar maba fofozir gumaziba uari dar gara dagh fo, da en ikirimirimın akurvaghasa, ezi me dar gun migei. Me mığirigiar kaba bar da isa akinafarir kamın da osiri, eghti da dabirabir aghuim en akakagham.

Nighnızir aghuim, a bizir bar aghuim

(Sapta 1--9)

Akinafarir kam a gumazamiziba bar men akurvagham

¹ Akinafarir kam a Solomonin aghuzir akar otevir aghuiba an iti, a Devitin otarim, a Israelian atrivim.

² Egh akar kaba, nighnızir aghuim e daningiva, egh uaghan en sure damuam.

Eghti e mingariba izivazir akaba, deraghvira dagh fogham.

³ Egh akinafarir kamın itir akaba, dabirabir aghuimın tuavim, en sure damuam.

Eghti e arazir aghuimın gın mangiva, egh gumazamiziba bar deragh me damuva, arazir magh garimın bar me damuam.

⁴ Eghti gumazir fofozir muziariba itiba, akar kam men akurvaghti me nighnızir aghuiba iniva,

egh fofozir aghuim gumamazir igiabar
aningti, me deragh tuaviba tuisighamin
arazim gifoghiva egh tuavir aghuimin gin
mangam.

⁵ Eghti akinafarir kam gumazir fofoziba itiba bar
men akurvaghti, me fofozim inivira ikiam.

Egh gumazir nighnizir aghuiba itibar sure
damuti, me tuavir aghuimin gin mangisi
nighnigham.

⁶ Egh akar kam men akurvaghti, me aghuzir ak-
aba ko akar isin zuibagh fofoghiva,
egh gumazir fofozibar akar aghuiba ko akar
mogomebagh fofogham.

⁷ Eghti ni nighnizir aghuim inisi, ni faragh Ikiavira
Itir Godin apengan iki an atiating.
Ezima gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba,
me fofozir aghuiba ko suren akaba inian
aghua.

Gumamazir igiabar sure damuamin akaba

⁸ Nan borim, ni uan amebam ko afeziamin aghuzir
akaba baragh
egh aningin akaba batoghan marki.

⁹ Eghti aningin akaba ni damuti nin dabirabimin
ganganim deragham,
mati ni adisir aghuim gami, ezi nin ganganim
dera.

¹⁰ Nan borim, arazir kurabagh amir gumamazir-
iba arazir kuram damusi ni gaghonti,

1:5: Aghuzir Akaba 9:9; 14:6; Fofozir Gumazim 9:11 **1:7:** Jop
28:28; Onger Akaba 111:10; Aghuzir Akaba 9:10; 15:33 **1:10:**
Godin Araziba 13:8; Onger Akaba 50:18; Aghuzir Akaba 16:29

ni men akam baraghan marki.

- 11 Eghti kamagh garir gumaziba kamaghin mikimam, “Ni izi, e mangi tuavir miriamin muegh ganam. Eghti gumazir manaba iziti, e me misueghti me arimighiregham.

Gumazir manaba iza uarir akurvaghamin tuaviba puvati, e uan ifongiamin gin mangi pura me misueghti me arimighiregham.

- 12 Me angamira ikivira iki iziti, e zuamiram otivighiva me misoghti me arimighiregham,

mati ovevem gumazamiziba bativi me ariaghira Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamin ghuaghiri.

- 13 Egh e gumazir kabar bizir aviriba initi da bar en dipenibagh izivagham.

- 14 Ni izi en akuragh,
egh e koma bizir aviriba iniam.”

- 15 Nan borim, kamagh garir gumaziba ko daruan marki,
men saghuiamin ikiva egh men gin mangan marki.

- 16 Kamagh garir gumaziba zurara arazir kurabar amuasa bar ifonge.

Egha zurara gumazibav soghti me arighirasava ami.

- 17 E fo, kuaraziba nighnizir aghuiba ikia garima, gumazim da bagha ivem arisi, ezi da kamaghin garava ara zui.

Ezi kamaghin amir gumaziba nighnizir
aghuiba puvati, me ivezir kuramin
arimangamin nighniziba puvati.

18 Ezi kamagh garir gumaziba uari uari bagha
azuaziba adui,

da me misoghti me arimighiram.

19 Ezi gumazir misogha okeba, me arazir kamin
gin zui, me arimighiram.

Bizir me okeba, da me gasighasigham.

*Gumazir nighnizir aghuimin gin zuir puvatiziba,
me osimtizir ekiaba bativam*

20 Nighnizir aghuim, a mati amizim tuavibar biz-
iba amaga dagh ivezir danganibar tuivav
ikia

gumazamizibar dei.

21 Egha a gumaziba danganir uari akuvim ko, gu-
mazamizir aviriba itir danganibar tuivav
ikia,

egha kamaghin dei,

22 “Ia gumazamizir nighniziba puvatiziba, ia zu-
rara kamaghira ikiasa, a? Ia gumazamizir
onganiba!

Ia fofozir aghuim inian aghuagha egha
dibovibar a migei. Ia manadizoghin arazir
kam ataghiragham?

23 Ia oragh! Ki akar gavgavimra ia migei, ia uan
arazir kuraba atakigh.

Ki ian sure damuva egh nighnizir aghuiba ia
daningam, eghti ia nan akamin gin mangi.

24 Ia na bagh izasa ki uan agharim amadagha ian
dei.

- Ezi ia aghuagha izezir puvati.
- 25 Ki ia akirasa migei, ezi ia aghua.
Egha ia bar moghira akirim ragha nan akam gasara.
- 26 Eghti osimtizir ekiam ia batoghti ia ikuvighamin dughiamin,
ki uaghan bar puviram akiva, dibovir akabar ia mikimam.
- 27 Dughiar kuram zuamiram otogham, mati aminir gavgavir kuram bizibagh asighasisi.
Eghti osimtiziba ko mizaziba ia batogh ia gasighasigham, mati aminir bar ekiam oto.
- 28 “Dughiar kamın ia uarir akurvaghsi nan dimti,
ki oreghan kogham.
Ia na buriva, egh ia nan apighan kogham.
- 29 Guizbangira, ia fofozir aghuim batoke.
Egha Ikiavira Itir Godin apengan iki an ati-atingan aghua.
- 30 Dughiar ki ia akirasava amim, ia akirim ragha na gasara.
Egha nan akar aghuim batoke.
- 31 Kamaghin amizi, ia datirighin uan arazir kurar ia amiba bagh
ivezir bar kuram iniam, mati gumazim dagher kuram amegha puviram arei.
- 32 Ezi gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, zurara akiribagh igha na gasi, ezi men arazir kam me misozima, me ariaghiri.

1:25: Onger Akaba 107:11; Aghuzir Akaba 15:10; Luk 7:30

1:28: Onger Akaba 18:41; Aisaia 1:15; Maika 3:4; Sekaraia 7:13

Me ghaze, me bar bizibagh fogha gifa, egha
me mati gumazir onganiba. Ezi men
nighnizir kam meraram asighasigham.

³³ Ezi gumazamizir deraghavira nan akam baraz-
iba, me deraghvira ikiam.

Egh osimtiziba men puvatighti, me atiatingan
kogh, egh me fogham, bizir kuratam me
batoghan kogham.”

2

*Gumazir nighnizir aghuimin gin zuiba
deraghvira ikiam*

¹ Nan borim, ni nan akam baragh,
egh deraghviram nan akar gavgaviba isi uan
navim datigh. Nan akar kaba bar pin ko.

² Egh nighnizir aghuim anidir akaba baragh.
Egh ni fofozir aghuim inisi pamten ingar.

³ Egh ni nighnizir aghuim ko fofozir aghuim bagh
azangsighti aning ni bagh izam,
mati ni uabin akurvaghasa gumazir mamın
dei.

⁴ Egh ni nighnizir aghuim bativsi pamtemın ingar,
mati gumazim silvan nguazimın aven itim
a buri,
egha mati gumazim bizir aghuir mongeziba,
a da buri.

⁵ Egh ni bizir kabar amuva, egh ni Ikiavira Itir
Godin apengan ikia an atiatir arazim bar a
gifoghiva,
egh ni bar deraghvira God gifogham.

- 6 Guizbangira, Ikiavira Itir God uabi nighnizir aghuim e ganidi.
Egha a fofozim ko deragha nighnizir arazimin mingarim.
- 7 Egha a gumamazir arazir aghuibar gin zuiba, nighnizir aghuiba me ganidi.
Gumamazir deraghaviram aruiba, a bar deraghavira men garima me osimtiziba pu-vati.
- 8 God gumamazibar gari, me gumamazir igharaziba deragha arazir magh gariba me gami, ezi a deravira men gara men akura.
Egha gumamazir an tuavimin gin zuiba, a deravira me geghufi.
- 9 Nan borim, ni nan akam bareghiva, egh nighnizir aghuimin gin mangiva, egh tuavir aghuir ni mangamim a gifogham.
Egh ni arazir aghuim gifoghiva, egh uaghan arazir magh garimin gumamazibar amuamin arazim gifogham.
- 10 Egh ni nighnizir aghuir aviriba iniva, ni uan fofozim bagh bar akuegham.
- 11 Ni deragh tuaviba tuisighamin arazim gifoghiva egh tuavir aghuimin gin mangam.
Eghti arazir kam, deravira nin ganam, mati ni divazimin aven deravira iti. Eghti fofozir aghuim ni geghuvam.
- 12 Eghti nighnizir aghuim nin akurvaghti, ni gumazir arazir kurabagh amiba ko akar kurabav geibar gin mangan kogham.

- 13 Gumazir kaba tuavir aghuim ategha
tuavir mitatemin zui.
- 14 Egha me arazir kurabar amuasa bar akonge.
Egha arazir me amizir kam, me a bagha bar
ifonge.
- 15 Gumazir kaba ifarava,
men araziba bar ikufi.
- 16 Eghti gumazir igharazimin amuim ni ko dakusi
apezeperir akabar ni mikimam,
eghti nighnizir aghuim nin akuraghti ni an
akam baraghan kogham.
- 17 Kamagh garir amizim, fomira uan igiamra
pamin ike, egha datirighin a gin amadagha
anetaki.
A fomira Godin damazimin dikirizir akam
datirighin a bakinighniki.
- 18 Ni amizir kamin gin an dipenimin ghua,
kar ni ovever tuavimin zui.
- 19 Gumazir a bagha zuiba, me ua izir puvati.
Me ikirimirir aghuim bagha zuir tuavim
ataki, egh ua izeghan kogham.
- 20 Kamaghin amizi, ni nighnizir aghuim ikiva,
egh ni gumazir aghuibar tuavimin mangi, egh
arazir aghuibar gin mangi.
- 21 Eghti gumazir aghuiba en nguazimin ikiam.
Eghti arazir kuraba puvatizir gumaziba kagh
iki mamaghira ikiam.
- 22 Eghti gumazim uan azenimin ogheba asi
moghin,
God gumazir arazir kurabagh amiba asigh me
batuegham.

3

Nighnizir aghuim dabirabir aghuim ni daningam

¹ Nan borim, ki nin sure damuamin akar gavgavir kam ni a bakinighnighan marki.

Ni zurara a ginighnigh a damu.

² Ni akar kamın gin mangıva, egh ni dughiar ru-arimın nguazimın ikıva,
bar deraghvıra daperagham.

³ Egh ni gumazir igharazibagh ifongezir arazim ko, igharaziba ko poroghav itir arazim ataghıraghan marki.

Egh ni arazir kamın gin mangıti, a mati kurukazir aghuimın min nin firimın ikiam.
Egh ni deraghvıra arazir kam isi uan navim datigh.

⁴ Egh ni kamaghın damigh, God ko gumazamiz-ibar damazimın ziar ekiam iniam,
eghti me ni gifongegham.

⁵ Ni nighnizir gavgavim Ikiavıra Itir Godın iki.
Egh kamaghın nighnighan marki, nan fofozimra nan akurvagham.

⁶ Bizir ni bar amiba, ni Ikiavıra Itir Godra nighnigh egh dar amu,
eghti a tuavir aghuir ni mangamimra nin akagham.

⁷ Ni suam, nan fofozimra a guizbangın bizim. Pu-

3:1: Ua Me Ini 20:6; Godın Araziba 30:16; Onger Akaba 119:61

3:2: Onger Akaba 91:16; 119:165; Aghuzir Akaba 11:10; 11:27

3:4: Luk 2:52 **3:5:** Onger Akaba 37:3-5; Aghuzir Akaba 23:4;
Jeremaia 9:23 **3:6:** 1 Eghaghaniba 28:9; Aghuzir Akaba 16:3;

Aisaia 45:13 **3:7:** Rom 12:16

vati.

Ni Ikiavira Itir Godin apengan ikiva an ati-
ating, egh arazir kuraba akirim ragh dagh
asaragh.

⁸ Ni kamaghin damuti, arazir kam bar deraghvira
nin akuragham,
mati marasin nin mikarzimn akurvazima, ni
deraghavira iti.

⁹ Egh ni uan azenimn faragha mitighizir dagheba
inigh ofan min da isi Ikiavira Itir God
daningigh,
egh uaghan biziba ko dagiaba abigh God
daning, egh bizir kamn ziar ekiam God
daningam.

¹⁰ Egh ni kamaghin damuti, Ikiavira Itir God nin
azenibar daghebar amuti da otiv, dagher
aviriba ikiam.
Eghti ni uan dagher dipenibar aghuti da
izivaghti, nin wainn mineba wainn dipam
bar izivagh egh fashagham.

¹¹ Nan borim, Ikiavira Itir God arazir kurar
manam bagh ni akirti,
ni osimiva egh ataran marki.

¹² Guizbangira, gumazamizir Ikiavira Itir God
ifongeziba a me akirmisi,
mati afeziam uan otarir a bar ifongezim akiri.

¹³ Gumazim nighnizir aghuim ko fofozim ini,
a bar akongegh.

¹⁴ Guizbangira, nighnizir aghuim bar deragha

silva ko gol gafira.

- 15 Nighnizir aghuim, dagiar aghuir bar pın koziba
bar dagh afira.

Egha uaghan bizir igharazir ni bar ifongeziba
bar dagh afira.

- 16 Nighnizir aghuim nin akurvaghti, ni dughiar
ruarimin nguazimin ikiam.

Egh ziar ekiam ni daningiva egh bizir aviriba
ni daningam.

- 17 Nighnizir aghuim zurara nin navim damuti an
amiragh ikiam.

Egh nin dabirabim damuti a deraghvıram
otogham.

- 18 Nighnizir aghuim, mati temer ikirimirir aghuim
anidimin min iti.

Kamaghın, gumazir nighnizir aghuimin
suiraziba, me ikirimirir aghuimin ikia egha
bar akonge.

- 19 Ikiavıra Itir God nighnizir aghuimin nguazir
kamın ingari,

egha a fofozir aghuimin overiamın ingari.

- 20 Egha nighnizir aghuimin dipar ekiar nguazir
averiamın itim gamizi an akariaghırigha
anabo.

Egha ghuariabagh amima, da uari akuvima
amozim izi.

- 21 Nan borim, ni bar deragh gan, egh uan nighnizir
aghuim ko tuaviba tuisizir arazimin
suiragh gavgavigh,

egh tuavir aghuimin gın mangi. Ni aning
ataghıraghan marki.

- 22 Nighnizir aghuim ko fofozim ikirimirir ruarim
ni daningiva,
egh kurukazir aghuimin min nin firimin
ikiam.
- 23 Eghti ni deraghvira tuavimin mangiti,
bizitam nin dagarim mitighti ni irighan
kogham.
- 24 Egh ni akuir dughiamin ni atiatingan kogham.
Ni bar deraghvira dakuam.
- 25 Eghti dughiar kuram zuamiram otogh gumazir
kurabagh asighasighti, ni atiatingan marki.
Dughiar kamagh gariba izam, mati amozir
dafaba ko aminir gavgaviba izi, eghti ni
nighnizir aviribar amuan marki.
- 26 Ni fo, ni nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin
iki,
eghti a ni ekiarugh egh nin ganam, eghti
apaniba uan ivebar ni inighan kogham.
- 27 Eghti gumazitam bizitam puvatigh egh uabi
daningisi nin azangsighti,
ni kamaghin mikiman marki, “Puvati.” Ni a
damuamin tuavim ikiti, ni a daningigh.
- 28 Eghti ni uan namakamin akurvaghamin tuavi-
tam ikiva, ni datirighin an akurvagh. Ni
kamaghin a mikiman marki,
“Ni tong orarkegh.
Ni gurunzaraghan iziti, ki ni daningam.”
- 29 Nin namakar nin boroghira itiba, ni pazi me
damusi nighnighan marki.

- Me kamaghin nighnisi, ni men namakar aghuim.
- ³⁰ Ni gumazir arazir kuratam ni gamizir puvatizir tam,
ni puram an atar akabar a gasan marki.
- ³¹ Ni igharaz darazigh asighasisir gumazamizibar ganiva men biziba bagh navim dikavan marki.
Egh ni men tuavimin gin mangan marki.
- ³² Guizbangira, Ikiavira Itir God uabi gumazir arazir kurabagh amibagh ifongezir puvati.
Egha gumazir aghuiba, a me gifuegha egha men boroghira izi.
- ³³ Ikiavira Itir God ghaze, gumazir kuraba uan amuiroghboriba sara bar arighiregham.
Egha a gumazir aghuiba uan amuiroghboriba ko deraghavira me gamua, egha men gari.
- ³⁴ Gumazir uari fava dibovir akabar igharaz daraziv geiba, God dibovir akaba me mikim me ikarvagh.
- Egha gumazir uan ziaba dikabiriba God bar deravira me gami.
- ³⁵ Gumazamizir nighnizir aghuiba itiba, ziar eki-aba iniam.
Eghti gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me uari uan ziabagh asighasigh aghumsigham.

4

Ia fofozir aghuim ko nighnizir aghuim inigh

- ¹ Nan boriba, ki ian afeziam, ia bar deraghvira nan aghuzir akam baragh,

- egh ia mingariba izivazir akaba, deraghvira
dagh fogham.
- ² Aghuzir akar ki ia ganidir kam, a bar dera,
eghti ia an suiragh gavgafigh.
- ³⁻⁴ Nan amebam borir igharazir tam batezir pu-
vati, a nararam ote, egha a bar na gifonge.
Ezi ki aghirimra itir dughiamin uan afeziamin
dipenimin itima,
a nan sure gamigha kamaghin na migei,
“Nan akam deraghviram a inigh uan navim
datigh, egh an gin mangi, egh ni bar der-
aghvira ikiam.
- ⁵ Ni nighnizir aghuim ko fofozir aghuiba inigh.
Egh ni nan akam batogh a bakinighnighan
marki.
- ⁶ Ni nighnizir aghuim ataghiraghan marki.
Ni bar a gifongegh, eghti a bar deraghvira ni
geghuvam.
- ⁷ Nighnizir aghuim, a bar bizibar faraghavira iti.
Guizbangira, ni gin bizir igharazir aviriba
iniam, ezi nighnizir aghuim a bar dagh
afira, ezi ni a inisi pamtem ingar.
- ⁸ Ni nighnizir aghuim gifuegh pamtemin an
suiragh,
eghti a ziar ekiam ni daningam.
- ⁹ A kurukazir aghuimin min nin dapanimin iki,
egh a mati atrivimin dapanir asuamin min
ikiam.”

Tuavir aghuim ko tuavir kuram

- ¹⁰ Nan borim, ni bar deraghvira nan akam baragh,
egh ni dughiar bar ruarimin ikiam.

- 11 Ki nighnizir aghuimin nin sure gami,
egha nin akua tuavir aghuimin zui.
- 12 Ni tuavir kamin mangiti,
bizitam nin tuavim apirighti ni irighan
kogham.
- 13 Aghuzir akar aghuim, a nin ikirimirim
mingarim.
Kamaghin ni zurara an suiragh deraviram a
geghuv, egh anetaghiraghan marki.
- 14 Ni gumazir kurabar tuavimin mangan marki,
egh men arazibar gin mangan marki.
- 15 Egh ni bar moghira tuavir kam gitagh, akirim a
gasaragh
mangi bar an saghon iki.
- 16 Gumazir kuraba arazir kuratam damusi
nighnigh egh dakuighan kogham.
Me arazir kuratam gumazir igharazitam
damighvira, egh me deraghvira
dakuam.
- 17 Arazir kuram ko arazir gumazir igharaziba
paza me gamim,
aning mati men daghem ko dipar me apimn-
ing.
- 18-19 Gumazir kurabar tuavim mitarmer bar
ekiamin min iti.
Gumazir kaba tuavir kamin ghua irava fozir
puvati, bizir manam men dagaribav tifi.
Ezi gumazir aghuibar tuavim mati aruem anaga
isiragha,
angazangarim bar ekeveggha ghua aruer
arizimin tu.

- 20 Nan borim, ni deraghvira kuarim atigh
nan akam baragh.
- 21 Ni akar kam deraghviram an suiragh.
Egh a isi uan navim datigh.
- 22 Ni nan akam inigh, eghti akar kam ikirimirir
aghuim ni daningti
nin mikarzim ghuamagheghti, ni bar der-
aghvira ikiam.
- 23 Ezi nighnizir aghuir nin ikirimirim akakazim, a
nin nighnizimin otifi.
Kamaghin amizi ni zurara uan nighnizim de-
raghviram an gan.
- 24 Ni akar ifavariba ko akar kurabav mikiman
marki.
- 25 Ni tuavir ni mangamimra deraghviram an gan.
Egh ni tintinimin ganan marki.
- 26 Ni faragh deragh nighnigh, egh gin mangi biz-
ibar amu.
Eghti nin araziba bar deraghviram otivam.
- 27 Ni zuir tuavir aghuim, ni anetaghiraghan marki.
Egh ni agharir guvim ko ikiriamin gin mangi
arazir kuratam bar a damuan marki.

5

*Ni gumazir igharazimin amuim okemegh a ko
dakuan marki*

- ¹ Nan borim, ni deraghvira kuarim atigh nan akam
baragh.
Ki nighnizir aghuim ko fofozir aghuim ni
daningasa.
- ² Eghti ni deragh tuaviba tuisighamin arazim
gifoghiva egh tuavir aghuimin gin mangam.

Eghti nin migirigiaba mati gumazim fofozir
aghuim ikia migei.

³ Ni fogh, amizitam uan pam ategh, ni gakueghsi,
a ni apezeperiva akar aviribar ni mikimiva
egh ni gekuigham.

Eghti an akaba zuimin min bar isingigham.

⁴ Eghti ni an migirigiabar gin mangighiva, gin an
akabagh nighnighti da bar nin ikuvigham.
Amizir kamin akaba mati ni marasinin
misozim ame. Egha a uaghan mati
midorozir sabamin min ni ginifi.

⁵ Ezi amizir kamaghin amim, a nin akua Gumaza-
mizir Oveaghuezibar Nguibamin zui. Kar
ovever tuavimra.

⁶ A ikirimirir aghuimin zuir tuavimin mangasa
nighnizir puvati.
A kamaghin fozir puvati, a tuavir kuramin
ghua pura zui.

⁷ Nan boriba, deraghvira kuariba arighiva nan
akam baragh,
ia akar kam bakinighnighan marki.

⁸ Ni bar amizir kamaghin amimin saghon iki.
Egh ni an dipenimin tiar akamin boroghin
mangan marki.

⁹ Ni a bagh mangigh, egh uan ziar aghuim
gasighasigham.
Eghti an pam nin apangkuvighan kogham. A
ni misueghti ni uan igiamram ovegham.

¹⁰ Bizir aghuir ni pamtem ingara iniziba,
da gumazir igharazibar dafaribar
mangigham.

- 11 Eghti arimariam ni inighti ni bar agharim guragham.
Egh ni ovengamin dughiam, ni dakoziimin irighiv iki mizazim iniva arangam.
- 12 Egh ni kamaghin mikimam, “Ki bar ongani. Ki manmaghsua otuegha aghuzir akabar aghua.
Me na akirasa migeir akaba, ki da baraghan aghua.
- 13 Gumaziba aghuzir akabar na migei,
ezi ki men akaba barazir puvati.
- 14 Ki datirighin bar moghira ikufi,
egha gumazamizibar damazibar aghumsiki.”
- 15 Ki ua ni migei, ni gumazir igharazimin mozir dipam aneman marki.
Ni uan amuimra ko iki, egh anarira ko daku, mati gumazim uan mozir dipamram api.
- 16 Ni amizir igharaziba ko dakuti, me boriba bateghti, borir kaba gin nin akuraghan kogham.
Nin amuimra ni bagh boriba bati.
- 17 Ni amizir igharaziba ko dakuti, nin boriba nin akurvaghan kogham.
Me gumazir ni fozir puvatizibar akurvagham.
Arazir kam ikufi, nin boribara, ni ko iki.
- 18 God nin amuim deraghviram a damuti, a mati nin mozir dipam,
eghti ni a bagh bar akuegham.
- 19 An ganganim bar derazi an araziba bar aghungi.
Egha a bar ni gifonge, kamaghin amizi ni zurara a ginighnighiva, egh bar a gifongegh.

Egh ni zurara an otemning bagh bar akongegh.

20 Nan borim, ni manmaghsua gumazir igharazimin amuim ginighnighvira ikia a gifuegha, an otemningin suighasa?

Arazir kam bar ikufi.

21 Ni fogh, Ikiavira Itir God ni amir biziba a bar dar gari, egha bar deraghavira nin arazibar gara dagh fo.

22 Gumazimin arazir kuram, ivemin mirara an suira, egha mati benimmin a ikiaghariki.

23 Kamagh amir gumazim, a uan ifongiam dikabirir puvatigha arazir bar onganim gami, eghti an arazir kamning a misueghti an aremegham.

6

*Kar arazir maba,
ni dar gin mangan marki*

1 Nan borim, gumazitam gumazir igharazitam da puram an bizim ini, egh tighar uam a ikarvagham, ezi ni a ko akam akirigha givagha ghaze,

“Ni a ikarvaghan iburaghti, ki ni bagh a ikarvagham.” Nin arazir kam bar derazir puvati.

2 Nin akar dikirizir kam nirara ikiaghariki, mati ni uabi ivem agurazi a nin suira.

- ³ Nan borim, ni gumazir kamın apengan itima,
a ni ikiaghariki. Kamaghın ni iver kam
zuamiram an azenim girigh.
Ni ua mangi a mikemegh, gua akar dikirizir
kam ua anakirigh ni firighirigham. Arazir
kam nın ziam abirazi ni aghumsisi. Pura
bizim. Ni mangıva anakirigh.
- ⁴ Ni avughsi dakusi nighnighan marki,
ni zuamira mangi.
- ⁵ Ni iver kam firigh,
mati asızim o kuarazim ivemın uabi firigha
arav ghu.
- ⁶ Ia gumazir amiraziba, ki kamaghın ia mikimasa.
Ia mangıva sibabar araziba deraghvira dar
ganigh, egh nighnizir aghuim inigh.
- ⁷ Sibaba, da gumazir dapaniba ko
gumazir men faragha zuiba ko gumazir me
gativagh men ganamiba, bar puvati.
- ⁸ Ezi dagher aviriba itir dughiamın, sibaba
dagheba akufi,
egha dagheba otevir dughiam bagha da arisi.
- ⁹ Ni gumazir amirazim, ni dughiar ruarimın akui.
Ni manadizoghın uan misiam ategh dikavam?
- ¹⁰ Ezi ni ghaze, “A dera, ki tong dakuigham.
Ki dughiar ovezimın tong avughsegh iki
mangi egh gın ua dikavigham.”
- ¹¹ Ni kamaghın damuti, nın biziba ko dagheba
zuamira gıvaghti, ni gumazir onganaraz-
ibagh amim mın otogham.
Mati okimakıar gumazim nın biziba bar da
okeme.

- 12 Gumazir kuraba puram arua
ifavaribagh ami.
- 13 Egha me deraghavira uan akabar bighavira
migeir puvati.
Me uan namakabagh ifarasa arazir igharagha
garibagh amua, uan damaziba ko dafariba,
ko suebar araziba akakasi.
- 14 Egha me zurara navimin aven ifavarir
nighnizibagh amua arazir kurabar amuasa
nighnisi,
egha gumazibagh amima me gumazir
igharazibar aningazi.
- 15 Eghti osimtizir ekiam zuamira me batogham,
egh me gasighasigham.
Eghti me ua deraghamin tuaviba puvatigham.
- 16 Ikiavira Itir God 7plan arazir kurar kabar
amuan anogoregha
bar dar aghua:
- 17 Gumazir uabi uabi fem, gumazir igharazibar
gara ghaze,
me pura biziba.
Gumazir akar ifavaribav geim.
Gumazir pura gumazir igharazibav sozi me
ariaghirim.
- 18 Gumazir arazir kuram damuasa nighnizim.
Gumazir zuraram arazir kuram damuasa ive-
marim.
- 19 Gumazir kotiamin aven ifavarir akabav geim.
Gumazir aveghbuabagh ami me uarir
aningazim.

Ni gumazir igharazimin amuim ko dakuan marki

²⁰ Nan borim, ni uan afeziam ko amebamin akar gavgaviba baragh,
egh da bakinighnighan marki.

²¹ Ni aningin akaba inigh uan navim datigh, egh zurara dar gin mangi,
eghti da nin firimin kurukazir aghuimin min ikivira ikiam.

²² Ni daruamin dughiamin, akar kam tuavim nin akakagham.
Egh ni dakuamin dughiamin, akar kam nin ganam.
Egh ni dikavamin dughiam, akar kam nighnizir aghuim ni daningam.

²³ Akar Gavgavir kaba, mati lamin angazangarim, tuavim nin akakagham.
Aningin akaba nin dabirabir aghuim bagha ni migei, egha ni akiri.

²⁴ Aningin akaba nin akurvaghti,
ni gumazir igharazimin amuimin apezeperir akam baraghan kogham.

²⁵ Ni amizir munamin mikarzir ganganir aghuimin ganiva a gakongan marki.
A nin ganiva ni gekuighti ni a bagh mangan marki.

²⁶ Gumazitam tuavimin amizim koma akua arazir kuram gami, a ivezir ekiam damuan kogham, mati dagher muziarimin ivezim.*

* **6:26:** Hibrun akam deragha akar kamin mingarim abighizir puvati. Gumazir maba akam gigha ghaze, “Egh ni zurara tuavimin amizim bagha arui, ni uan biziba bar da tegh egh onganarazir gumazim min ikiam.”

- Ezi gumazitam, gumazir igharazimın amuim
koma akui, a bar ivezir ekiam damuam.
Egh a uaghan aremegham.
- 27 Ni avim uan evarim boroghın an suiraghti,
nın korotiam ti isigham, o?
- 28 Ni avim gisın daruti,
avim ti nın suemın isigham, o?
- 29 Kamaghıra, ni gumazir igharazimın amuim ko
dakuighti,
me bar pazavıra ni damighti ni bar ikuvigh
ivezir kuram gitavıraghan iburagham.
- 30 Gumazitam mitiriam an aghiti a daghetam oke-
meghti,
me mighigh an ataran kogham.
- 31 Me bizir an amizir kamın apighıva a isi kotiam
datighti,
a bizir kaba bar da ikarvagh, an dipenimın itir
biziba bar ada da inigham.
- 32 Ezi gumazim, gumazir igharazimın amuim
koma akui, a bar derazir puvatigha egha
bar onгани.
- Gumazir kam, a uabi uabi gasighasisi.
- 33 Gumamazıba a misoghıva akar kurabar a
mikımıva an ziam gasighasigham,
eghti aghumsızim an iki mamaghıra ikiam.
- 34 E fo, gumazim, gumazir igharazimın amuim
koma akui, an osımtızir ekiam gami.
Kamaghıra, amizir kamın pam bar puvıra
anıngaghegh bar pazavıra gumazir kam
damigh ivezir kuram a danıngıva, egh an
apangkuvighan kogham. Bar puvatigham.

- ³⁵ An arazir kurar kam ikarvaghanin dagiatam
inian aghuagham.
An aningagharir ekiar kam givaghan kogh
kamaghira ikiam.

7

- ¹ Nan borim, akar kam bar pin ko,
ni pamtem nan akamin suiraghti a nin
nighnizimin iki.
² Ni nan akam deraghviram an gin mangi, ni der-
aghvira ikiam.
Egh deraghvira nan akamin gan, mati ni uabi
uan damazim geghufi.
³ Ni nan akam inigh uan navim datighti a iki mam-
aghira ikiam,
mati ring zurara nin dafarimin iti.
⁴ Nighnizir aghuim, ni ko mamaghira ikia, mati nin
buaramizim ni ko iti.
Fofozim, a mati nin roroar aghuim.
⁵ Eghti gumazir igharazimin amuim uabi ko
dakusi apezeperir akabar ni mikim ni
gaghonti,
nighnizir aghuimra ni mikemeghti, ni an
akamin gin mangan kogham.

Gumazir igiabar ikiangsizir akaba

- ⁶ Dughiar mamın ki uan dipenimin aven winduan
boroghın tughav ikia
egha tuavimin gari.
⁷ Egha ki gumazir igiabar garima me tuavimin
mangigh zegh gami.
Egha me nighnizir aghuiba ko fofoziba puvati.
Egha mav bar paza ghu.
⁸ Egha gumazir igiar kam,

- amizir kurar mamın dipenimin boroghın
arui.
- ⁹ Ezi aruem iraghugha givazi,
aminim bar pırasava ami.
- ¹⁰ Ezi amizir kam tuavimin amizimin min
kurukegha, gumazir kam gekuigh uabi
mikinasa.
Egha amizim ghuava a bato.
- ¹¹ Amizir kam, an aghumsızir puvatıgha puv
ifaghati,
egha deragha dipenimin apiaghirir puvati.
- ¹² Egha a zurara gumaziba buria
tuaviba ko biziba amadir danganiba ko uari
akuvir danganiba bar dagh arui.
- ¹³ Ezi ki garima, amizir kam gumazir igiar kam
muigha an tori.
Egha an damazimningra gara egha kamaghın
a migei,
- ¹⁴ “Ki datirighın ofan mam gami,
ezi ofan kamın asızir nar mam nan dipenimin
iti.
- ¹⁵ Kamaghın amizi, ki uan dipenim ategha egha ni
buriasa izi.
Egha ki ni bato.
- ¹⁶ Ki uaghan misiar aghuim uan dipenimin
anekiri.
Egha ki Isipin kantrin inir avaver dirir
aghuiba itiba isa, misiar kamın da ghuani.
- ¹⁷ Egha ki pauran mughuriar bar aghuim zuiba,
misiar kam ginge.
- ¹⁸ Ni na ko izi!
Ga uaning gikararangıva daku mamaghıra
ikiti aminim tiragham.
- ¹⁹ Ni nan pamın atiatingan marki.

A dipenimîn itir puvati. A saghon ghugha maghîra iti.

- 20 A dagiar aviriba inigha da sara ghu. Egh zuamîra izeghan kogham.
Wighîn pumuning givaghti a ua izam.”

- 21 Egha amizir kam, gumazir kamîn navim damuti a dikavasa,
akar isingtizir aghuiba ko apezeperir akabar a gifarava a gakaghora an navim ginifi.

- 22 Ezi gumazir kam amizir kamîn akam baregha zuamîra amizir kamîn gîn dipenimîn ghu,
mati bulmakau me a misueghti an aremeghasa a inigha zui. Egha mati asizir mam azuazimîn aven ghu.

- 23 Ezi gumazir kam kamaghîn fozir puvati, afuzitam an dighorim mitivam.
A mati kuarazir mam mighegha ivem itir danganimîn zui. Egha a fozir puvati, ivem an suiraghti an aremegham.

- 24 O nan boriba, ia oragh,
ia deraghvira nan akam baragh.

- 25 Ia uan naviba ateghti
da amizir kamaghîn amimîn gîn mangan marki.

- 26 Guizbangira, gumazir bar aviriba
amizir kamaghîn amimîn agharimîn ariaghire.

- 27 An bighan zuir tuavim mati nî ovevem bagha firim mikinigha ghu.

Ia tuavir kamın mangam, ia Gumazamizir
Oveaghuezibar Nguibamın zuir tuavimın
ghugha gifa.

8

Nighnizir aghuim, en akurvasi

- ¹ Nighnizir aghuim, mati amizir mam tughav ikia
egha en dei.
- ² Egha a tuavimın boroghıra itir danganir pın tibar
tuivav ikia
egha uaghan tuavir akabar tuivav iti.
- ³ Egha a nguibar ekiamın danganir uari akuvimın
tughav ikia,
kamaghın dei,
- ⁴ “Ki gumazamiziba bar ian dei.
- ⁵ Ia gumazir fofoziba puvatiziba, ia izi fofozim ini.
Ia gumazir nighniziba puvatiziba ia nighnizir
aghuim ini.
- ⁶ Ia deraghvıra na baragh, ki akar bar aghuim ia
mikimasa.
Nan akam guizın araziba ian akagham.
- ⁷ Ki zurara guizbangın akamın gun ia migei.
Ki akar kurar maba bar adar aghua.
- ⁸ Nan akaba da guizbangıra.
Ki akar ifavarir tam mikemeghan kogham.
- ⁹ Gumazir nighnizir aghuim ko fofozim itiba,
me bar nan akam gifogha ghaze, akar kam
bar guizbangıra.
- ¹⁰ Nan aghuzir akaba ko fofozim, aning bar der-
agha silva ko golin aghuim gafira.

Kamaghin ia silva ko gol bagh nighnighan
marki. Ia pamtem nan akaba inisi nighnigh.

11 “Ki uabi ki nighnizir aghuim, egha ki dagiar
igharagha gari bar pin koziba ko
bizir ia bar ifongezibagh afira.

12 Ki dabirabir aghuimin arazim gifo.
Egha ki fofoziba bar iti, egha ki biziba bar da
tuisighamin fofozim iti.

13 Ezi gumazir Ikiavira Itir Godin apengan ikia an
atiatiba, me arazir kurabar aghua.

Ki, akaba batozir arazim ko, gumamaziz-
iba uarira uan ziaba fer arazim ko, bizir
kurabagh amir arazim ko, akar ifavaribav
geir arazim, ki bar dar aghua.

14 Ki nighnizir aghuim gumamazizibar aningiva,
egh men akurvaghti me ingangarir
aghuibar amuam.

Ki nighnizir aghuim ko gavgavir ekiam iti.

15-16 Ki atriviba ko gavmanin gumazir dapanibar
akurvazima me uan kantribagh ativagha
bar deraghavira men gara,
egha arazir aghuiba arisi, eghti men
kantribar gumamaziziba arazir aghuibar
gintigham.

17 Ezi gumamazizir manaba gavgavigha na buri,
me nan ganam.

Ezi gumamazizir manaba na gifonge, ki
uaghan bar me gifuegham.

18 Ki ziar ekiam ko dagiar aviriba isi gumamaziz-
ibar aningasa.

- Ki men akurvaghti me arazir aghuimin gin mangiva, bizir bar aghuiba iniam.
- 19 Ezi bizir ki me ganidiba,
bar guizin gol ko guizin silva gafira.
- 20 Ki zurara arazir aghuimin gintisi.
Ki dughiaba bar guizin arazibar gin zui.
- 21 Ki bizir aghuir aviriba gumazir na gifongezibar dipenibagh arisi.
Ezi men dipeniba bar izefi.
- 22 “Bar fomira fomira, Ikiavira Itir God tighar bizibar ingaramin dughiam, a faragha nan ingari.
Egha a gin bizir igharazibar ingari.
- 23 Bar fomira, a tighar nguazimin ingaram,
a nan ingarizi ki iti.
- 24 A tighar ongarim ko dipabar ingaram,
ki faragha oto.
- 25 A tighar mighsiar ekiaba ko dozibar ingaram, ki faragha oto.
- 26 A nguazir asizir zariba ko nguazir mineminiar tamın ingarizir puvatizi,
ki faragha oto.
- 27 Ki Ikiavira Itir God ko itima, an overiam gamizima, an oto.
Ki itima, an overiam ko ongarim uaning mitivi naghin mitaghniyam ati.
- 28 Ki itima, a ghuriabagh amizima da overiamin iti.
Ki itima, a dipabagh amizima da nguazim abigha anaga nguazim bar agizivazi ongarir ekiam oto.

- 29 Ezi an Akar Gavgavimın ongarim miġia ghaze,
Ongarim, ni izivagh mangi mitaghniar ki
atizimın tugh, egh an ikiavkinan marki.
Ki itima, God nguazim ikiamin danganimın
abara.
- 30 Ikiavira Itir God ingangarir kabagh amir
dughiamın, ki a ko itima a na misevezi,
ki mati fofozir gumazim ingangarimın gari.
Dughiaba zurara ki a ko itima, a na bagha
bar akonge. Ezi ki uaghan a ko ikiasa bar
akonge.
- 31 Dughiaba bar ki nguazimın itir bizir a ingariz-
ibar gara bar akonge. Egha ki gumazamiz-
iba bagha bar akonge.
Kamaghın amizi, ki Ikiavira Itir Godın
damazimın bar akuegha ikia mamaghira
iti.”
- 32 Ezi nighnizir aghuim ua kamaghın miġei, “Nan
boriba, ia deraghvira nan akam baragh egh
nan arazibar ġin mangi.
Ia kamaghın damuva, ia bar akuegham.
- 33 Ki ian sure damuti, ia nighnizir aghuim ko fo-
fozim iniam.
Egh ia akirim ragh nighnizir kam gasan
marki.
- 34 Gumazamizir deraghvira nan akam baraziba,
me bar akongegh.
Me zurara dughiabar iza nan dipenimın
tiar akamın boroghira tuivav ikia egha na
mizuai, ezi ki akam me ġandi.
- 35 Na inizir gumazamiziba, me ikirimirir aghuim
isi.
Ezi Ikiavira Itir God bar me gakonge.

- ³⁶ Ezi gumazamizir na inizir puvatiziba, me uarira uarigh asighasisi.
 Ezi gumazamizir bar na gifongezir puvatiziba, me mati gumazamizir ovevem gifongeziba.”

9

Nighnizir aghuim gumazamizibar dei

- ¹ Nighnizir aghuim, amizimin min, uan dipenimin ingari.
 Egha a gavgavim dipenim daningiva egh anesingasa, 7plan guarir akinibar dighoribagh amigha da kuni.
- ² Egha an asizim misuegha dagheba isai, egha wain sara vereverezi, a isingi.
 Egha a dagher dakozim akirigha gifa.
- ³ Egha uan ingangarir amiziba amangizi
 me ghua nguibamin tongin danganir mighsiamin tuivighav ikia kamaghin dia migei,
- ⁴ “Ia gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba ko gumazir onganiba,
 ia nighnizir aghuimin dipenimin izi.
- ⁵ Nighnizir aghuim ia migia ghaze,
 Ia izi nan daghebar amiva, egh wainin dipar ki ia bagha veregha givazimra ami.
- ⁶ Ia uan arazir onganiba atakigh, egh izi ikirimirir aghuim ini.
 Egh ia nighnizir aghuimin tuavimin mangi.”

Gumazir pumuningin arazimning

- ⁷ Ni gumazir uabi fa dibovir akabav geim akiram,
 an akar kuram ni ikaragham.

Eghti ni gumazir kuram akiram, a ni misuegh
nin mikarzim gasighasigham.

- 8 Kamaghin, ni akaba batozir gumazim akiran
marki. A bar nin aghuagh nin apanim
damuvira ikiam.

Eghti ni gumazir nighnizir aghuim itim
akirighti, a ni gifuegham.

- 9 Ni gumazir nighnizir aghuim itim, akam a
daningam, eghti nighnizir aghuiba a giziv
mangivira ikiam.

Egh ni gumazir aghuimin sure damuti, an
fofozim ekiv mangivira ikiam.

- 10 Ni nighnizir aghuim inisi, ni faragh Ikiavira Itir
Godin atiating an apengan iki. God a bar
deragha arazir kuratam an itir puvati.

Ni fofozir aghuim inisi, ni faragh deraghviram
a gifogh.

- 11 Nighnizir aghuim ni damuti ni dughiar ruarimin
nguazimin ikiva,
ni azenir aviribar ikiam.

- 12 Ni nighnizir aghuim inigh, egh ni uabin akur-
vagh.

Egh ni uabi fi dibovir akabav kimiva, egh ni
uabira uabi gasighasigham.

Arazir onanim, gumazamizibar dei

- 13 Ezi arazir onanim mati amizir mam pura
ifaghata tintinibar tiarim akari.

Egha arazir aghuim gifozir puvati.

- 14 Ezi an dipenim nguibamin tongira danganir pin
itim in iti.

- Ezi a tiar akamın boroghın aperaghav iti.
- ¹⁵ Egha gumazamizibar gari, me uan ingangariba bagha zui,
ezi a uabın bighan izasa men dei. A kamaghın migei,
- ¹⁶ “Ia gumazir nighnızir aghuiba puvatıziba ko gumazir onganiba,
ia nan dipenimın aven izi!
- ¹⁷ Dıpar nı okemeghamim, a bar isingigham.
Eghti dagher nı modogh damamim, a uaghan bar isingigham.”
- ¹⁸ Ezi gumazir an akam baraziba, me fozir puvati,
an dipenim mati oveaghuezibar dipenim.
Me fozir puvati, gumazir a bagha ghueziba,
me datırighın Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamın iti.

Solomonın akar aghuiba

10

(Sapta 10:1--22:16)

Solomonın aghuzir akar otevíba

¹ Kar Atrivim Solomonın aghuzir akar otevíba,
da dabirabir aghuimın arazimın gun migei:

Borim nighnızir aghuim ko fofozim ikiam, eghti an afeziam bar akuegham. Eghti borim arazir onganımın gıntıghti, an amebam bar osemegham.

² Nı arazir kuramın gın mangıva egh dagıaba bar izıvaghti, nın dagıaba nı damutı nı deraghvıra ikian kogham. Eghti nı arazir aghuimın gıntıghti, God nın akurvaghti nı dughiar ruarımın ikiam.

³ Ikiavıra Itir God gumazir aghuiba ataghrazi me mitiriaba sara itir puvati. A gumazir kuraba ataghırazi, me bizir me ifongeziba isir puvati.

⁴ Ni ingarir puvati, ni biziba puvatıgham. Egh ni bar puvıra ingarıva, egh ni bizir avırıba ikiam.

⁵ Gumazir nıghnızir aghuim itim, a dagheba asir dughiamın a da isa da akufi. Ezi dughiar kamın gumazir akua ingarir puvatızim, an adarazi a bangın bar aghumsıgham.

⁶ God gumazir aghuiba deraghavıra me gami. Ezi gumazir kuram, gumazir ıgharazıbagh asıghasıghasa nıghnıgha, nıghnızir kurar kaba modi.

⁷ Gumazir aghuitam aremegham, gumazamizıba a gınıghnıgh egh bar akuegham. Ezi gumazir kuraba ariaghiri, gumazamizıba zuamıram me bakınıghnisi.

⁸ Gumazir nıghnızir aghuim itim, a gumazir ıgharazıbar akar aghuiba barası. Ezi gumazir onanıgha puram akam araim, a bar ikuvıgham.

⁹ Gumazir aghuiba deraghvıra ikiam. Ezi gumazir arazir kurabagh amim, a uan arazir kuraba mongıva avegham, God adagh fogham.

¹⁰ Gumazir guızın akam avaragha a modim, an osımtızıbagh amı da otifi. Gumazir pura guızın akaba bıgha mıgeim, a gumazamizıbagh amizi, me navir amırızımın ikia deravıram apia.

¹¹ Gumazamizir aghuıbar akaba, mati dıpar ikırımırir aghuim anıdim. Ezi gumazamizir kuraba me gumazir ıgharazıbagh asıghasıghasa nıghnisi, ezi men akaba men nıghnızir kurar kaba modi.

12 Navir kuramın arazim osımtızıba fema da otifi. Ezi igharaz darazigh ifongezir arazim, an arazir kuraba bar da ave.

13 Gumazir nighnızir aghuim itim, a zurara uan nighnızir aghuimın gun migei. Ezi gumazir nighnızir aghuiba puvatızıba, me fidizimın an akıragharım misuegham.

14 Gumazir nighnızir aghuim itim zurara fofozir avırir igharazıba isa egħa zuamıra dar gun migeir puvatı. Egħtı gumazir nighnızir aghuim puvatızım, a pura tintinibar akabav kim mangıti, osımtızım zuamıram otogħam.

15 Gumazamızir dagıar avırıba itıba, men dagıar avırıba me gegħuva men garıma, me deragħvıra itı, matı nguıbamın dıvazır gavgavım anekıaruızı an gumazamızıba deravıra itı. Ezi onganarazıbagħ amır gumazamızıba bıızıba puvatı, kamagħın me ikuvıgham.

16 Gumazir aghuim ikırımırır aghuim inıam, matı gumazım uan ıvezır aghuım ısı. Ezi gumazır kuraba arazır kurar avırıbagħ amıma da otifi.

17 Gumazım, gumazır igharazıba ategħtı me anerkıram, egħtı a ikırımırır aghuımın tuavımın ikıam. Egħtı gumazım, me anerkırasav amıma ana aghua, a tuavır kam gitagħa gıfa.

18 Gumazım igharaztavın aghuagħa navır kuram an ikıa, egħa bıızır kam mongasava amı, kamagħın a zurara akar ifavarıbar geı. Ezi gumazım igharaztavın gırakırangın a migeı, a matı gumazır bar onganım.

19 Gumazir akar aviribav geim, an akar kabar arazir kuraba otifi. Ezi gumazim akar aviribav geir puvati, a nighnizir aghuim iti.

20 Gumazir aghuimin akaba mati guizin silva. Ezi gumazir kuramin nighniziba pura biziba, egha da bar derazir puvati.

21 Gumazir aghuimin akaba zurara gumazamizir aviribar akurvasi. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, men nighniziba bar paza zui, kamaghin me arimighiram.

22 Ikiavira Itir God uabi bizir aghuiba e ganidi, egha an osimtiziba e ganidir puvati.

23 Gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me arazir kurar igharazibar amuasa bar akonge. Ezi gumazamizir nighnizir aghuiba itiba, me arazir aghuibar amuasa bar akonge.

24 Gumazamizir kuraba bizir aviribar atiati, eghti bizir kaba me bativigham. Eghti gumazamizir aghuiba bizir aghuir me bar ifongeziba iniam.

25 Dughiar kuram gumazamizir kuraba batogham, bizir kam bar me agivagham, mati amozir ekiam izima aperiam me avigha ghu. Ezi gumazamizir aghuiba zurara gavgavigha egha deraghvira iti.

26 Ni gumazir amirazim inighti a nin ingan-garim damuan marki. Guizbangira, ni bar an aghuagham, mati ni dagher avivizim amezi a nin akam misosi, egha mati avir migharim nin damaz-imningin zui.

27 Ni Ikiavira Itir Godin atiating an apengan

ikiva egh ni dughiar ruarimin nguazimin ikiam. Ezi gumazamizir kuraba dughiar otevimin ikegh, egh me aremegham.

²⁸ Gumazamizir aghuiba Ikiavira Itir God mizuamti, a dughiar aghuim me daningam, eghti me bar akuegham. Eghti gumazamizir kuraba pura mizuamiva, dughiar aghuimin ganighan kogham.

²⁹ Ikiavira Itir God bar deraghavira gumazamizir aghuibar gari. Egha a gumazamizir arazir kurabagh amiba gasighasisi.

³⁰ Gumazamizir aghuiba deraghavira uan nguibamin ikivira ikiam. Eghti gumazamizir kuraba kamaghin ikeghan kogham.

³¹ Gumazamizir aghuiba nighnizir aghuir aviriba ikia, egha me dar gun gumazamizibav gei. Ezi gumazir akar kuram migeim, me an migirigiam atugham.

³² Gumazir aghuim bar fo, akar manaba gumazamizibar akurvasi. Ezi gumazir kurabar akaba gumazamizibar navibagh amima me osei.

11

¹ Gumazir biziba amadiba, ko gumazir bizibagh iveziba, me gumazamizibagh ifara pura biziba me dama da isima, Ikiavira Itir God men arazir kam bar an aghua. Egha a gumazir biziba deraghavira da amaga egha dagh iveziba, a bar me gakonge.

² Gumazir uarira uan ziaba feba bar aghumsizir ekiam iniam. Ezi gumazir nighnizir aghuim itiba, me uari dikabiri.

³ Gumazir aghuir Godin gin zuiba, me arazir aghuibara gin zui. Ezi gumazir ifavaribagh amiba, me uan ifavariba bangin bar ikuvigham.

⁴ Ikiavira Itir God nin arazir kuraba ikarvaghamin dughiamin, nin dagiar aviriba nin akuraghan kogham. Eghti ni arazir aghuimin gin mangam, nin arazir kam nin akuraghti ni zuamiram aremeghan kogham.

⁵ Gumazir aghuiba, men arazir aghuiba men akurvaghti, me tuavir aghuimin mangam. Ezi gumazir kuraba, men arazir kurabara, me gamima me iri.

⁶ Gumazir aghuiba, men arazir aghuiba, men akurvazi me deraghavira iti. Ezi gumazir ifavaribagh amiba, me bizibagh ifuer arazimra, me ikiaghariki.

⁷ Gumazir kuraba ghaze, me uari uan gavgavibar bizir aghuir aviriba iniam. Egh me aremeghamin dughiamin, me bizir kaba inighan kogham.

⁸ Osimtizim gumazir aghuim batoghti, Ikiavira Itir God an akurvagham, eghti osimtizir kamra gumazir arazir kurabagh amibar otivti, tina men akurvagham.

⁹ Gumazir kuraba mikimti, men migirigiaba gumazamizir igharazibagh asighasigham. Ezi gumazir aghuibar nighnizir aghuiba, men akurvaghti, me deraghvira ikiam.

¹⁰ Gumazir aghuibar dabirabim deraghaviram otoghti, nguibamin itir gumazamiziba bar akuegham. Eghti gumazir zurara arazir kuram gamuavira itim aremeghti, nguibamin itir gumazamiziba bar akuegham.

¹¹ Gumazir aghuiba zurara arazir aghuiba uan nguibar averiamin dagh ami, ezi da nguibam gamima a dera. Ezi gumazir arazir kurabagh amiba, me akar kurar igharazibav gei, ezi bizir kam nguibam gasighasisi.

¹² Gumazim akar kurabar gumazir igharazibav giava me gasighasisi, a mati gumazir onganim. Ezi gumazir nighnizir aghuim itim, a uan akam dukuagha egha puram akar kabav geir puvati.

¹³ Gumazir migirigiar aviribagh amim, a uan guizin roroamin akar mogomebar gun migei. Ezi gumazir uan roroam baghavira itim, a uan guizin roroamin mogomer akabar gun migeir puvati.

¹⁴ Gavmanin gumazir dapaniba nighnizir aghuiba baraghan kogh, egh deraghvira gumazamizibar ganiva egh tuavir aghuimin men akakaghan koghti, kantri ikuvigham. Eghti gumazir aviriba nighnizir aghuiba isi gavmanin gumazir dapanibar aningti, kantri deraghvira ikiam.

¹⁵ Gumazir mam pura bizir mam inigha, a ikarvaghasa ni koma akam akiri, egha a uabi a ikarvaghan ibura, kamaghin ni gin osimtizir ekiam ikiam. Ni deraghvira ikisi, arazir kam akirim ragh a gasaragh.

¹⁶ Amizir apangkuvir arazibagh amim, gumazamiziba ziar ekiam a daningam. Ezi gumazir apangkuvir puvatiziba, me dagiar aviriba ko biziba iniase ifonge.

¹⁷ Ni gumazir munamin apangkuvigha deraghaviram a gami, egha arazir kamin ni deragha

uabi uabi gami. Egha ni gumazir igharazim der-
agha a gamir puvati, kamaghin ni pazavira uabi
uabi damuam.

¹⁸ Gumazir kuraba inizir biziba, me ghaze da
men akuragham, da bar men akuraghan kogham.
Da mati pura bizir kiniba. Ezi gumazir arazir
aghuibagh amiba, me guizin ivezir bar aghuim
iniam.

¹⁹ Gumazir arazir aghuim pamten an gin zuiba,
me ikirimirir aghuim iniam. Ezi gumazir arazir
kurabar amuasa bar gavgaviba, me arimighiram.

²⁰ Ikiavira Itir God, gumazir nighnizir kuraba
itiba, bar men aghua. Egha a gumazir der-
aghvıram aruiba, bar me gakonge.

²¹ Bar guizbangıra, Ikiavira Itir God gumazir
arazir kurabagh amiba tuisigh, egh pazivira me
damuam. Eghti gumazir arazir aghuibagh amiba,
me kotiamin miseveghirigham.

²² Amizir ganganir aghuim gamir mam, a zu-
rara deragha nighnigha bizibagh amir puvati, a
mati dam me bar deraghavıram anesigha, golin
ringin aghuim an atinim garu.

²³ Ikiavira Itir God bar gumazamizibar
nighniziba ko men ifongiabagh fo. Ezi
gumazamizir aghuiba me nighnizir aghuiba
iti. Kamaghin amizi, a bizir aghuiba me ganıdi.
Ezi gumazamizir arazir kurabagh amiba, me
nighnizir kuraba iti, kamaghin amizi, a men
arazir kuraba ikarvasi.

²⁴ Gumazir maba uan dagıaba ko biziba isa
gumazir igharazibagh anıga egha men akurvasi.
Egha me gin uari uan ingangaribar dagıar avırıba

isi. Ezi gumazir maba ghaze, me gumazir igharazibar akurvaghasa iti, egha me aghuagha uan dagiabar suira, egha gin me uari bar dagiaba puvati.

²⁵ Gumazamizir biziba isa gumazir igharazibar akurvazim, a uabi bizir aviriba isi. Egh ni gumazir igharazibar akurvaghti, me uaghan nin akurvagham.

²⁶ Gumazim, me an daghebagh ivezasava amima a uan daghebar anogoroke, eghti me akar kurabar a mikimam. Eghti gumazim uan dagheba ateghti gumazamiziba dagh ivezegham, me bar a gakuegham.

²⁷ Gumazir arazir aghuim bagha ingarava an gin zuim, gumazamiziba bar a gifuegham. Eghti gumazir arazir kuram gamuavira itim, dughiar kuram a bativam.

²⁸ Gumazim suam, nan dagiabara nan akurvaghti ki deraghvira ikiam, puvati, a mati temer dafarir midiarim iri. Eghti gumazir aghuiba me bar deraghvira ikiam, mati temem dafarir igiaba an iti.

²⁹ Gumazim uan adarazir osimtiziba me darigh mangiti, gin an afeziam aremeghti, a bizitam bar a inian kogham. Eghti kamaghira gumazir nighnzir aghuiba puvatiziba, me biziba bar ada ategham, egh me pura gumazir nighnzir aghuiba itibar ingangarir gumazir kinibar min ikiam.

³⁰ Arazir aghuimin daghem, a mati ikirimirir aghuim anidir temem. Ezi gumazir nighnzir

aghuim itim, a gumazir igharazibagh amima me iziva a ko ikiasa ifonge.

³¹ E fo, gumazir aghuiba me nguazir kamın ikia uan araziba bagha ivezir aghuim isi. Ezi e bar fo, gumazir arazir kurabagh amiba me uan ivezir kuram gitaghan kogham. Ikiavira Itir God guizbangira me daningam.

12

¹ Gumazir fofozim gifongezim, a gumazir igharazim an arazir kuraba bagha anekirasa, a bar akonge. Ezi gumazim, a igharazitav an arazir kuraba akirasava amima an aghua, a mati bar gumazir onanim.

² Gumamaziziba arazir aghuimın gın zui, Ikiavira Itir God bar me gifuegha an navim bar men dera. Egha gumazir arazir kurabar igharaz darazir amuasa nighniziba, Ikiavira Itir God ghaze, a me gasighasigham.

³ Gumazim arazir kuram gami, bizir kam an akuraghti a deraghvira daperagh egh gavgavighan kogham. Ezi gumazim arazir aghuimın gın zui, a mati temem biba ikia bar iraghu, eghti gumaziba anesiv avegham.

⁴ Gumazir tamın amuim arazir aghuim gami, ezi bizir kam ziar ekiam an pam ganidi. Ezi amizim arazir kurar aviribagh amizi, an pam aghumsisi, ezi amizir kam mati arımarıar kuram an pamın agharibagh amua, egha an pam gasighasisi.

⁵ Gumamazizir aghuiba zurara arazir aghuir magh garibar bar gumamazizibar amuasa

nighnisi. Ezi gumazamizir kuraba zurara gumazamizibagh ifarir arazibagh nighnisi.

⁶ Gumazamizir kurabar akaba, osimtiziba gumazamizibagh aniga me gasighasisi. Ezi gumazamizir aghuibar akaba, gumazamizir osimtiziba itibar akurvasi. Ezi gumazamizir kaba me deraghvira ikiam.

⁷ Gumazim arazir kuram damigh, a bar ikuvighti an adarazi uaghan bar givagham. Eghti gumazir aghuimin adarasi, me deraghvira iki mamaghira ikiam.

⁸ Gumazim nighnizir aghuim ikiam, eghti gumazamiziba an ziam fam. Eghti gumazimin nighnizim ikuvigham, eghti me an ziam dikabiragham.

⁹ Ingangarir gumazir kinim uan dagheba bagha puvira ingara, egha an dabirabim dera. Egha an dabirabim, gumazir ifara uan ziam fa dagheba otevimin dabirabim gafira.

¹⁰ Gumazir aghuiba uan asizibar apangkuva egha deraghavira men gari. Ezi gumazir kuraba bar pazaviram uan asizibagh ami.

¹¹ Gumazim deraghavira uan azenimin ingarava, a dagher aviriba iti. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a ingangarir aviriba pura dagh ami, da an akuraghan kogham.

¹² Gumazir kuraba gari, gumazir maba arazir kurabagh amua bizir aviriba isi, ezi me men bizir kaba bar dagh ifonge. Ezi gumazir aghuiba me uan arazir aghuibar biziba isi.

13 Gumazir kurabar akaba, men suiki. Eghti osimtızim gumazir aghuiba batoghti, me an misiviregham.

14 Nın mıgırığıaba ko araziba da deraghti, bizir kaba nın akuraghti nı ıvezir aghuim iniam.

15 Gumazir nıghnızir aghuiba puvatıziba, me ghaze, men arazıbara dera. Ezi gumazir nıghnızir aghuiba itiba, me gumazir ıgharaziba ataghırazi me nıghnıziba me ganıdı.

16 Gumazir nıghnızir aghuiba puvatıziba, me zuamıra gumazir bizıbar me gamıbar anıngagham. Eghti gumazıtam, gumazir nıghnızir aghuim itim akar kuramın a mikemeghti, an akar kam gın amadagham.

17 Gumazir guızbangıra mıgeim, a kotın aven ikia guızbangın akamın gun mıgei. Egh a gumazir ifarım, kamaghın a kotın aven akabagh ifarı.

18 Gumazim deraghvıra nıghnızir puvatıgha mıgei, an akaba gumazir ıgharazımın navım gasıghasıgham, matı mıdorozir sabam a mıtı. Ezi gumazir nıghnızir aghuim itim, a matı marasının aghuim gumazamızıbar akurvası.

19 Ifavarir akam, a dughıar otevimıra ikiam, eghti gumazamızıba a bakınıghnıgham. Ezi guızbangın akam, a dughıar ruarımın iki mamaghıra ikiam.

20 Gumazamızir arazir kurabar amuasa nıghnıziba, me uarıra uarıgh ifarı. Ezi gumazir gumazamızıbar akurvaghti me navır amırızımın ikiasa nıghnızim, a uabı bar akongegham.

21 Gumazamızir aghuiba osimtıziba batıvir puvatı. Ezi gumazamızir arazir kurabagh amıba, osimtızir avırıba batıfı.

²² Ikiavira Itir God bar moghıra gumazamizir akar ifavaribav geiba, bar men aningagha men apanim gami. Egha a gumazamizir guizbangin arazimin gin zuiba, me bagha bar akonge.

²³ Gumazim bizibar amuamin nighnizir aghuim gifo, a zuamira uan nighnizir aghuimin gun migeir puvati. Ezi gumazim nighnizir aghuiba puvati, a puram akam arai. Ezi gumazamiziba an akaba baragha egha me fo, a mati gumazir akam araim.

²⁴ Gumazir puvira ingarim, an atrivimin min otogham. Ezi gumazir amiraziba, me pura ingangarir gumazir kinibar min otivagham.

²⁵ Gumazir zurara nighnizir aviribagh amim, an navir averiam bar a basemeghti, an nighniziba ikuvigham. Eghti gumazitam gumazir kam akar aghuimin a mikimti, an navim deragham.

²⁶ Gumazir aghuiba tuavir aghuimin uan namakabar akakasi. Ezi gumazir arazir kurabagh amiba tuavir aghuim ategha tuavir kinimin ghu.*

²⁷ Gumazir amiraziba asizitam misoghsi mangi, a misuegh a inighan kogham. Ezi gumazir puvira ingariba, me uan ingangariba a gefi.

²⁸ Gumazir arazir aghuimin gin zuim, a ikirimirir aghuarim iniam. Egh gumazir tuavir aghuir kamın gin zuim, an ovevemın tuavimin gin zuir puvati.

13

¹ Borim nighnizir aghuim ikiva, a uan afeziamin akam baragham. Ezi akaba batozir gumazim, a gumazir igharaziba anekiran an aghua.

* **12:26:** Hibrun akam deragha vezin kamın mingarim abighizir puvati.

² Gumazim akar aghuibar gumazamizibav gia, bizir aghuiba isi. Ezi gumazir ifariba, me gumazir igharazibagh asighasizir araziba bagha bar ifonge.

³ Gumazim faragh deraghvira nighnigh egh gin bizibav kim, egh a deragh ikiva ikuvighan kogham. Ezi gumazir pura akar aviribav geiba, me ikuvigham.

⁴ Gumazir amirazim bizir aviriba iniasa bar ifonge, egh da inighan kogham. Ezi gumazir bar puvira ingariba, bizir aviriba uan ifongiabar ada iniam.

⁵ Gumazir aghuiba akar ifavariba bar dar aghua. Ezi gumazir kuraba aghumsizir arazibagh ami.

⁶ Gumazir arazir aghuim gamim, an arazir kamra a geghuvima a deraghavira iti. Ezi gumazir arazir kurabagh amiba, men arazir kurabara me gasighasisi.

⁷ Gumazir maba biziba puvatigha ifara ghaze, “E dagiar aviriba ko bizir aviriba iti.” Ezi gumazir dagiar aviriba itir maba, mati gumazir dagiaba puvatiziba moghin iti.

⁸ Gumazir kuraba dagiaba itir gumazim paziva a damusi mikimam, eghti a uabi uan dagiabar me givezegh, deragh ikiam. Eghti gumazir biziba puvatiziba, me nighnizir aviribar amuan kogham. Me dagiar aviriba itir puvati, ezi gumazir kuraba pazi me damighan kogham.

⁹ Gumazir aghuim, mati lam isia angazangarir ekiam anidi. Ezi gumazir kuraba, mati lam mungeghasava ami.

¹⁰ Akaba batogha uabi fer arazim, adaribagh amima da otifi. Egh gumazim gumazir igharaziba ateghti me nighnizim a daningam, gumazir kam nighnizir aghuim iti.

¹¹ Gumazim ingarir puvatigha zuamira pura dagiaba isi, an dagiaba zuamira pura givagham. Ezi gumazim ingara nimira nimira dagiar muziariba akufi, eghti an dagiaba bar avirasemeghiva anangam.

¹² Gumazim bizitam iniasa nighnigha dughiar ruarimin pura mizua iti, egh an navim bar os-emeghvira ikiam. Egh a bizir kam inigh, egh nighnigh suam, nan ikirimirim bar dera, egha a bar akonge.

¹³ Gumazim gumazir igharaziba nighnizir aghuim a daningasava amima, an aghua, kamaghin a uabira uabi gasighasigham. Eghti gumazim, gumazir igharaziba nighnizir aghuim a daningti, a bar akar kabar gin mangi, egh a deraghvira ikiam.

¹⁴ Gumazir nighnizir aghuiba itibar akaba, da mati dipar ikirimirir aghuim anidim. Ezi akar kam nin akuraghti, bizir ni gasighasighamim ni a miseveghirigham.

¹⁵ Gumazim nighnizir aghuim ikiam, gumazamiziba a gifuegham. Ezi gumazir ifariba, me tuavir kuramin zui.

¹⁶ Gumazamizir nighnizir aghuiba itiba, faragha bar deragha nighnigha egha gin bizibagh ami. Ezi gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me uan arazir onganiba azenara da akakasi.

¹⁷ Gumazim akar ifavarim inigha iza egha akam gira, ana osimtizim iniam. Ezi gumazim akam inigha iza akar kam deragha anebigha a migei, egh a gumazamizibar akuraghti me deraghvira ikiam.

¹⁸ Gumazim, gumazir igharaziba anekiran an aghua, a biziba puvatigh egh bar aghumsigham. Eghti gumazim, gumazir igharaziba ateghti me anekirigham, eghti gumazamiziba ziar ekiam a daningam.

¹⁹ Gumazim bizitam iniasa a ginighnigha, egha a gin a ini, an navim bar deraghti a bar akuegham. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, me arazir kuraba akirim ragha dagh asan aghua.

²⁰ Gumazim, gumazir nighnizir aghuim itim ko porogha a koma arui, a uaghan nighnizir aghuim iniam. Ezi gumazim, gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba ko poroghiva, an osimtizim bativam.

²¹ Osimtiziba zurara gumazir arazir kurabagh amiba, me buria me batifi. Ezi gumazir aghuiba, me bizir aghuiba iniam. Mati men ivezim.

²² Gumazir aghuim aremezi, an igiaba an bizir aviriba isi. Eghti gumazir arazir kuram gamim, uan dagiaba akuvam, eghti gumazir aghuiba gin an biziba iniam.

²³ Dagher aviriba gumazir onganarazibagh amibar azenibar otifi, ezi gumazir aruar kuraba pazava amua, me dikabira men dagheba isa zui.

²⁴ Afeziam uan borim arazir kuram bagha a misoghezir puvati, kamaghin a borim gifongezir

puvatî. Ezi afeziam borim gifonge, ana misogha egha anekîrî.

²⁵ Gumazir aghuiba dagher avîriba itî, ezi gumazir arazir kurabagh amiba zurara mîtiriaba sara itî.

14

¹ Amizir nighnîzir aghuim itim, a bar deraghavîra uan dipenimîn averiam akîra deragha an gari, ezi an adarazi a ko deravîra ikia gavgafi. Ezi amizir nighnîzir aghuiba puvatîzim, a uabî uan dipenim ko uan adarazi gasighasisî.

² Gumazir arazir aghuimîn gin zuim, a Ikiavîra Itir Godîn atiatia an apengan itî. Ezi gumazir arazir ifavarimîn gin zuim, “A ghaze, Ikiavîra Itir God pura bizim.”

³ Gumazir nighnîzir aghuiba puvatîzimîn mîgirîgiaba osimtîziba a ganîdî. Ezi gumazir nighnîzir aghuim itim, an mîgirîgiaba an akurvazî, a deraghvîra itî.

⁴ Nî bulmakaun nguazim gîtuitam ikian kogham, an dagher itarim pura misevir kinim ikiam. Eghti nî bulmakaun tam ikîtî, dagher avîriba nîn azenimîn ikiam.

⁵ Gumazim guizbangîra arazimîn ganigha mîgei, a kotiamîn guizbangîra mîkimam. Eghti gumazir ifarim, an mîgirîgiaba deragh mangan kogham.

⁶ Gumazir nighnîzir aghuiba dibovir akabar dav gei, an ada inisî iburagham. Ezi gumazir nighnîzir aghuim itim, a fofozir aghuim inisî deravîra a iniam.

⁷ Nî gumazir nîghnîzir aghuiba puvatizibar saghon îkî. Me nîghnîzir aghuitam nî danighan kogham.

⁸ Gumazir nîghnîzir aghuim itim, deraghvîra uan darorim gînîghnîsi. Ezî gumazir nîghnîzir aghuiba puvatiziba, me uarira uari gifara, men nîghnîziba derazir pu.

⁹ Gumazir nîghnîzir aghuiba puvatiziba, arazir kurabagh amua dipova ghaze, da dera. Ezî gumazir aghuiba arazir aghuibagh amizî, God bar me gifonge.*

¹⁰ Gumazim uabî uan navim gîfo, an osîmtîzim ko a bar akongezir arazim, a uabî dagh fo. Ezî gumazir îgharazitam an navimîn aven itir bizitam gifoghan kogham.

¹¹ Gumazir kuramîn adarazi ikuvigh, egh bar moghîra gîvagham. Eghti gumazir aghuimîn adarasi, me bar moghîra deraghvîra îkî gavgavigh mangîvîra îkiam.

¹² Gumazir maba ghaze, men araziba derazî, me tuavir aghuimîn zui. Ezî puvatî. Me damu mangî mangî gîn arimîghhiregham.

¹³ E akîtî, navir osîmtîzim e ateghan kogham. Eghti nin bar akongezir arazim mangî gîvaghti, navir osîmtîzim a îkîvîra îkiam.

¹⁴ Gumazir kuraba uan arazir kurar me amîba bagha ivezîr kuram îni. Ezî gumazir aghuiba uarira uan arazir aghuiba bagha ivezîr aghuim îni.†

* **14:9:** Hibrun akam deragha vezîn kamîn mîngarim abîghîzir puvatî. **14:12:** Aghuzir Akaba 16:25; Rom 6:21 † **14:14:** Hibrun akam deragha vezîn kamîn mîngarim abîghîzir puvatî.

15 Gumazir fofozir muziarim itiba, pura akar igharaziba nighnizir gavgavim dar ti. Eghti gumazir nighnizir aghuim itim, a faragh deraghavira nighnigh egh gin bizim damuam.

16 Gumazir nighnizir aghuim itim, a deraghavira gara egha osimtizibagh itaghvirasi. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a deravira nighnizir puvatigha ifaghatava pura bizibagh ami.

17 Gumazir zuamiram aningaziba, arazir onganibagh ami. Ezi gumazir nighnizir aghuim itim, a pura nimira iti.

18 Gumazir fofozir muziariba itiba, men araziba mati gumazir onganibar araziba. Ezi gumazir nighnizir aghuiba itiba fofozir aghuim inigha, mati me ivezir aghuim ini. 19 Gumazir arazir kurabagh amiba, me gumazir aghuibar apengan ikiam, egh apangkuvim bagh azangsighti me men akurvagham.

20 Gumazamizir biziba puvatiziba, gumazamiziba ko men namakaba sara bar men aghua. Ezi dagiaba itir gumazamiziba, me namakar aviriba iti.

21 Gumazim, uan nighnizimin aven gumazir igharazim gasighasisi, an arazir kuram gami. Ezi gumazim, gumazamizir biziba puvatizibar apangkufi, a bar akongegh.

22 Gumazamizir arazir kurabar amuasa nighniziba, men nighniziba bar pazivira mangam. Ezi gumazir arazir aghuim damuasa nighnizim, gumazir igharaziba a gifuegha navim an iti.

23 Ni mighigh ingar, egh ni ivezir aghuim iniam. Egh ni pura daperagh ikiva migirigiamra damuam, ni biziba puvatigham.

24 Gumazamizir nighnizir aghuiba itiba, dagiaba uan ivezir aghuimin min da iniam. Ezi gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, gumazamiziba bar fo, me ongani.

25 Gumazim arazir mamın ganigha, kotin guizbangira an gun mikimti, me gumazir arazir kuram gamizir puvatizim misueghti, an aremeghan kogham. Eghti gumazir osimtiziba puvatiziba puram aremegham.

26 Gumazim Ikiavira Itir Godin atiating an apengan iki, a tugh gavgavigh, egh bizitamın ati-atighan kogham, eghti an boriba uaghan der-aghvira ikiam.

27 Ikiavira Itir Godin atiatia an apengan itir arazim, mati dipar ikirimirir aghuim anidim. Ezi arazir kam a gumazimin akuraghti, bizir a gasighasighamim, an a miseveghirigham.

28 Atrivim gumazamizir avirim gativaghti, gumazamiziba ziar ekiam a daningam. Eghti atrivim gumazamizir vabaram ativagham, egh a gumazir kinimin min ikiam.

29 Gumazir zuamiram aningazir puvatizim, a nighnizir aghuim iti. Ezi gumazim zuamira aningazi, a uabi isa igharaz darazir akagha ghaze, an ongani.

30 Gumazim navir amirizimin iti, an mikarzim deraghvira ikiam. Ezi gumazim biziba bagha zurara navim igharaz darazir ikufi, arazir kam mati arimariar kuram an agharibagh asighasisi.

³¹ God gumamaziziba bar men ingari, ezi gumazim gumazir onganarazibagh amiba dikabiri, a mati God dikabiri. Ezi gumazim onganarazibagh amir gumazibar apangkuva deragha me gami, arazir kam ziar ekiam God ganidi.

³² Gumamazizir kuraba uan arazir kurabar uari, uari gasighasisi. Ezi gumamazizir aghuiba me bizitam bagh nighnighan kogham. Men ovevemın dughiam otoghti, men nighnizir gav-gavim men akuraghti me suam ovevem a pura bizim.

³³ Gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, me fo, nighnizir aghuim ko fofozir me iniamba iti. Ezi nighnizir aghuim ko fofozim zurazurara gumazir nighnizir aghuiba itiba ko iti.

³⁴ Gumamaziziba arazir aghuimın gın mangiti, men kantri ziar ekiam iniam. Eghti me arazir kuram damuvira ikiti, men kantri aghumsızim inivira ikiam.

³⁵ Atrivimın ingangarir gumaziba ingangarir aghuim gamima, atrivim bar akonge. Eghti ingangarir gumaziba ingangarir kuram damigh, egh aghumsızim atrivim danighti a bar men aningaghegham.

15

¹ Gumazim nin aningagham, ni nimiram an akam ikarvaghti, an aningagharim amiragham. Egh ni uan akabar gumazir igharazim pazav a mikemegh, a damighti a bar puvira nin aningaghegham.

² Gumazim nighnizir aghuim ikia akam akuri, a gumamazibagh amima me nighnizir aghuim ko fofozim baka. Gumazim nighnizir aghuim puvatigha akam akuri, a puram akam arava pura migei.

³ Ikiavira Itir God bar bizibar garima da bar nguazimin otifi, egha a uaghan gumazir aghuiba ko gumazir kurabar gari.

⁴ Gumazim ghuamagheghamin akamin gun gumamazibav gei, eghti akar kam mati temer ikirimirir angamira itim anidimin min gumamazibar amuti, me deraghvira ikiam. Ezi gumazim akar kuramin gumamazibav keme, a men nighnizibagh asighasisi.

⁵ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a uan afeziamin akam batoke. Ezi gumazim gumazir igharaziba ataghizi me anakiri, a nighnizir aghuim iti.

⁶ Gumazir aghuiba, bizir aviriba iti. Ezi gumazir kurabar dagiaba, osimtizim meraram anidi.

⁷ Gumazir nighnizir aghuiba itiba, me gumamaziba nighnizir aghuiba me ganidi. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, me kamaghin amir puvati.

⁸ Ikiavira Itir God, gumazir arazir bar kurabagh amiba, God men ofaba bar dar aghua. Egha God ko migeir gumazir aghuariba, a bar me gakonge.

⁹ Ikiavira Itir God gumazir arazir bar kurabagh amiba a bar men aghua. Egha gumazir arazir aghuibar gin zuiba, a bar me gifonge.

¹⁰ Gumazir tuavir aghuim ataghizim, a ivezir kuram iniam. Eghti gumazim, gumazir igharaz-iba ateghti me anekiran aghua, an aremegham.

¹¹ Ikiavira Itir God gumazir ovengezibar gara, egha Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibam sara gari. Egha a uaghan e nguazimîn gumazamiziba, en nighniziba ko ifongiabagh fo.

¹² Akaba dipovir gumazim, a igharazitav anekiran an aghua, egha gumazir nighnizir aghuim itimîn azaraghti, a nighnizim a daningan aghua.

¹³ Gumazimîn navim bar akonge, an guam deragham. Eghti gumazimîn navim osemeghti, an nighniziba ikuvigham.

¹⁴ Gumazir nighnizir aghuim itim, bizir igharazibagh fofoghasa bar puvira ingari. Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a zurara pazavira migei.

¹⁵ Gumazir biziba puvatizim, pazavira ikia egha osimtizir ekiam iti. Gumazir navir aghuim ikia bar akongezim, an dughiaba bar mati isabagh amir dughiam.

¹⁶ Ni bizir aviriba puvatigha, Ikiavira Itir Godin atiati an apengan iti, nin ikirimirim, gumazir dagiar aviriba ko osimtizir avirim itim, an ikirimirim gafira.

¹⁷ Gumazamizibagh ifongezir arazim, kar bizir ekiam. Ni uan namakaba ko ikia, ia zuravarib-aram api, a bar dera. Ezi arazir kam, gumazir

nî ifongezir puvatizim ko ikia bulmakaun asizim apim, bar a gafira.

¹⁸ Gumazir zuamiram aningazim, a gumazir igharazibagh amima, me atari. Ezi gumazir navir amirizim gumazamizibar adariba dikabiri, me ua navir vamira iti.

¹⁹ Gumazir amirazim ghaze, nan ikirimirim ikufi, egha uan ikirimirim tuavim akiran amira. Ezi an ikirimirim mati, a pura ruarim akara zui. Ezi gumazir aghuim fo, an ikirimirim bar dera, mati a tuavir ekiam garui.

²⁰ Otarir nighnizir aghuim ko fofozim itim, an afeziam ko amebam bar akonge. Borir arazir onganimin gin zuim, a uan afeziam ko amebam gakongezir puvati.

²¹ Gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, arazir onganiba bagha bar akonge. Ezi gumazir nighnizir aghuim itiba, zurara arazir aghuimin gin zui.

²² Nî ingangarir tabar amuasa ifonge, nî faragh gumazir avirir igharazibar nighnizir aghuiba iniam, eghti nin ingangarim deraghviram otogham. Nî kamaghin damighan kogh, nî pura ingarigham.

²³ Gumaziba migia ghuavira iti, ezi nin dughiamin nî migirigiar aghuir mamîn me damigh, nî arazir kam bagh bar akuegham.

²⁴ Gumazim nighnizir aghuim ikia tuavir isin zuimin ghua, an ikirimirim iki mangivira ikiam. Kamaghin a uamategh Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamin magirighan kogham.

25 Ikiavira Itir God, gumazir uabira uan ziam femin dipenim gasighasigham. Egh an amizir pam aremezim, an akuragham, eghti gumazir igharaziba amizir kamın nguazim inian kogham.

26 Ikiavira Itir God, gumazamizir kurabar nighnizir kuraba, a bar dar aghua. Ezi Godın damazimın zuezir gumazamizibar akar aghuiba, God da bagha bar akonge.

27 Gumazim dagiabar gara navim dikava egha arazir igharagha garir kurabar amuasa, kamaghın a uan adarazi osımtızim me ganingi. Ezi gumazitam, gumazir igharaziba arazir kurabar amuasa anepezepera dagiaba a daningasa, ezi gumazir kam ghaze, “Puvati, ki ian dagiar kaba inian aghua,” kamaghın gumazir kam deraghvira ikivira ikiam.

28 Gumazir aghuim, a faragh deragh nighnighıva, egh gın gumazir igharazibar akaba ikarvagh. Ezi gumazir kuram zuraram akar kurabara migei.

29 Ikiavira Itir God gumazamizir arazir kurabagh amibar saghuıamın iti. Egha a gumazamizir aghuir a ko migeiba, a men azangsıziba barasi.

30 Ni gumazimın guamın garima a bar akuegha iti, eghti nın navim deragham. Egh ni akar aghuim bareghti, bizir kam gavgavim nın mikarzim daningam.

31 Gumazim deraghavira kuarim atıghti, gumazir igharazim anekir an akurvaghti, a deraghvira ikiam. Egh gumazir kam nighnizir aghuim ko fofozimın itir gumazibar tongın ikiam.

³² Gumazim, gumazir anekiramimin akam batuegham, kamaghin a uabira uabi gasighasisi. Eghti gumazim, gumazir anekiramibar akam baraki, an nighnizim ko fofozim deragh otogham.

³³ Ikiavira Itir Godin atiatia an apengan itir arazim, a tuavir nighnizir aghuim ko fofozim ini-amim. Eghti ni uabi dikabiraghan koghiva, ni ziar ekiam inighan kogham.

16

¹ E bizibar amuasa nighnisi, Ikiavira Itir God faragh amamangatighti, e akatam mikimam.

² E kamaghin nighnigha ghaze, “en araziba bar Godin damazimin bar zue.” Ezi Ikiavira Itir God, en nighniziba bar ada tuisigha, en arazir e amibar mingariba a bar dagh fo.

³ Ni biziba bar dar amusi, ni faragh da isi Ikiavira Itir Godin dafarim datigh. Eghti a bizibar amuti da deraghviram otivam.

⁴ Ikiavira Itir God biziba bar dar ingari, ezi da ingangariba iti. Ezi kamaghira, Ikiavira Itir God, gumazir arazir kurabagh amibar ingarigha, dughiar abuananamın ovengasa me amisefe.

⁵ Ikiavira Itir God, gumazir ifaghata uari uan ziaba feba bar men aghua. Ezi e kamaghin fo, Ikiavira Itir God, me ateghti me pura mangeghan kogham. Puvati. A ivezir kuram me daningam.

⁶ Gumazim Ikiavira Itir God bar a gifuegha, bar an poro, Ikiavira Itir God an arazir kuraba gin amangam. Gumazim Ikiavira Itir Godin atiating an apengan iki, egh an arazir kurabagh itagham.

⁷ Gumazim Ikiavira Itir God, ifongezir arazir kamagh garibar amuti, Ikiavira Itir God an akurvaghti, a gumamaziziba bar deraghvira me ko ikiva, uaghan uan apaniba deraghvira me ko ikiam.

⁸ Ni bizir muziariba ikia, egha ni Ikiavira Itir Godin Arazibar gin zui, kamaghin nin ikirimirim dera. Egha nin ikirimirim, gumazir tuavir kurabar dagiaba isa uaghan arazir kurabagh amimin, ikirimirim gafira.

⁹ E zurara bizibar amuasa nighnisi. Ezi Ikiavira Itir God tuavir e daruamibar en akakasi.

¹⁰ Atrivim akam gumamazizibagh anidi, mati Ikiavira Itir God a ganingizir akabar gun migei. Egha kotin gumamaziziba tuisizir dughiam, a bar deravira me tuisisi.

¹¹ Gumamaziziba biziba tuisighasa bizibar abaraghti, da mangi mitemra tugham, eghti Ikiavira Itir God men arazim gifuegham. Biziba tuisighamin arazim, kar Godin bizimra. A gan fogh suam, e gumamazizibagh ifaragham ti, puvatigham.

¹² Atrivim, arazir bar kuram gami kar arazir kuram. Guizbangira, gavman arazir aghuitam damighti, a iki gavgavigham.

¹³ Gumazim guizin akam akunasa atrivim ifonge.

¹⁴ Atrivim gumazir mamın aningaghe, an a misueghti an aremegham. Ezi gumazir nighnizir aghuim itim, an atrivim damuti a ua navir amirizimin ikiam.

15 Atrivim navir aghuim iki egh gumazitam gakuëgham, a deraghvira gumazir kam damuti, gumazim deraghvira ikiam. Ezi atrivimin arazir kam, mati ghuariam amozimin akua iza, daghebagh amima da ani.

16 Ni nighnizir aghuim ko fofozim ini, ezi bizir kam bar gol ko silva gafira.

17 Gumazamizir aghuiba arazir kuramin gin zuir tuavim gitavirasi. Gumazim uan darorim deragha an asavsuisi, a deraghvira ikiam.

18 Ifaghatir arazim ko uabira uan ziam fer arazim, aning ni damighti ni irigh bar ikuvigham.

19 Gumazir onganarazibagh amim uabira uabi dikabiri, ezi arazir kam deragha, gumazir uari uan ziaba fa, igharaz darazir biziba okia uarigh anidim, a bar a gafira.

20 Gumazim deraghviram an sure gamir gumazibar akam baregh, dabirabir aghuim ikiam. Gumazim bar nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin ikiva, a bar akuegham.

21 Gumazamiziba fo, gumazir nighnizir aghuim itim, a deragh araziba ko, nighnizir igharagha gariba tuisigham. Egh a gumazir migirigiar aghuibagh amim, gumazamiziba an suren akaba baraghsi bar ifueghiva dar gin mangam.

22 Gumazir nighnizir aghuim itim, a mati dipar ikirimirir aghuim anidim. Gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me onganizir arazibagh ami, ezi bizir kam me gasighasisi.

23 Gumazir nighnizir aghuim itim, a faragha deraghavira nighnigha, gin migirigiar aghuim gami.

Ezi bizir kam gumamazizibagh amima me an migirigiaba baraghasa bar ifonge.

²⁴ Migirigiar aghuim mati hani, a bar isingigha, gumamazizibar mikarziba gavgavim me ganidi.

²⁵ Gumamazizir maba ghaze, men araziba derazi me tuavir aghuimin gin zui. Ezi puvati. Me damu mangi mangi gin arimighiregham.

²⁶ Ingangarir gumamaziziba fo, me puvira ingarighan kogh, dagheba puvatigham. Egha bizir kam me gamima, me puvira ingari.

²⁷ Gumazir bar kuram, a gumamaziziba pazi me damuasa tuavir igharaziba buri. Egha an migirigiaba mati avir dafam me gasighasisi.

²⁸ Gumamazizir arazir kurabagh amiba, gumamazizibagh amima me uarir tongin akabar uarira uariv sosi. Ezi gumazir girakirangin migeim, a gumazim gamima a namakamin atari.

²⁹ Gumazir misozim, uan anav apezepera, a inigha tuavir kuramin zui.

³⁰ Ni gari, gumazim uan damaziba pira gumazir igharazim mikinti, ni fogh, gumazir kam arazir kuram damuasa nighnisi. Ni gari, gumazim pamten uan akam dukua, ni fo, an arazir kuram gami.

³¹ Gumamaziziba, gumazir ghuribar dapanir arizir ghurghuribar gari, me fo, gumazir ghuriba me arazir aghuibar gin ghua, dughiar ruarimin nguazimin iti. Kamaghin, me ziar ekiam me ganidi.

³² Gumazim zuamira aningazir puvati, an arazir aghuim gami. Ezi arazir kam, midorozir gumazimin arazim gafira. Ezi gumazim uabi gativagha uabin gari, a gumazir pamten misogha nguibar mam inizim, ana gafira.

³³ Gumazir satu* gikarareba, me foghasa, bizir manam me a damuam. Ezi Ikiavira Itir God, uabira satu gamima a men azangsiziba ikarvasi.

17

¹ Gumazim uan amuiroghboriba ko deraghavira ikia, dagher kurar abuananaba iti, arazir kam deragha, gumazir uari ko atariba ko, isar ekiam gamir arazim, bar a gafira.

² Ingangarir gumazim nighnizir aghuim ikia, uan ingangarim gami, a uan gumazir a gativazimin borimin min otogham. Eghti gumazir a gativazimin borir kuram, ingangarir gumazir kam apebamin ikiam. Eghti gumazir a gativazir kam aremeghti, me an dagiaba ko biziba tuiragh an boribar aningiva, egh uaghan ingangarir gumazir kam sara daningam.

³ Ikiavira Itir God kamaghin fofoghasa, e gumazir aghuiba o gumazir kuraba, egha en naviba badagh foghasa, mati me avimin gol ko silva tuaghiva aningin gifofoghasa, ka guizbangin bizim, ti puvati.

⁴ Arazir kurabagh amir gumazamiziba, akar kuraba bagha orasi. Ezi ifavaribagh amir gumazamiziba, akar ifaraviba bagha orasi.

16:32: Aghuzir Akaba 19:11 * **16:33:** Satun ikararem, a katin ikararemin min ghuzir puvati, a mong ighara. Ni bar fofoghsi, Ua Me Ini 28:30in gan.

5 God bar gumazamizibar ingari, egh gumazitam gumazir onganarazibagh amir gumazim akar asuibar a migei, a God gasighasisi. Ezi gumazim, gumazir igharazibar gari, me osimtiziba isima a bar akonge, a ivezir kuram iniam.

6 Gumazim ghurigha egha igiar boriba iti, a me bagha bar akonge. Kamaghin amizi, bizir kam gumazamizibagh amima me ziar ekiam a ganidi. Ezi boriba uan amebaba ko afeziaba bagha bar akonge.

7 Akar aghuim migeir arazim, kar gumazir nighnizir aghuim puvatizir arazim puvati. Ezi bar guizbangira, arazir ifavarim, kar gumazir aruamin arazim puvati.

8 Gumazim arazir kuram damuasa igharazir tav apezepera dagiaba isa me ganidi, a kamaghin nighnisi, dagiar kaba mati akavsiam an akurvaghti a uabi uan ifongiamin gin mangi bizibar amuam.

9 Gumazim, namakaba a gifongegh deraghvira a ko ikisi, a me a gamir arazir kuraba gin amang. Ni fogh, ni uan namakam amizir arazibar gun mikim mangivira ikiti, an atar gua uaning abigham.

10 Ni gumazir nighnizir aghuim itim akirsi, ni dughiar vamiran a mikemeghti, a fofozir ekiam inigham. Egh ni gumazir nighnizir aghuiba puvatizim akirsi, ni 100plan dughiabar a ifozoreghti, a uan araziba oteghiv kinighan kogham.

11 Gumazir arazir kurabagh amim, a midoroziba forima da otifi. Eghti me gumazir kuratam amadaghti a izi puv a damigham.

12 Ni asizir bean amebamın nguzitam okemegh, tuavimın bean amebar kam batoghti, a puvıra nın atarighti, ni bar kuramra inigham. Ezi gumazir nighnızir aghuiba puvatızim, arazir kurabagh amuavıra iti, ni a batoghıva, ni bar ikuvigham. Eghti adarir arazir kam, a bean amebamın adarir arazim gafiragham.

13 Me gumazir mam arazir aghuimın a gami, ezi gumazir kam arazir kuramın me ikara, eghti an amuiroghboriba zurara dughiar kuramın ikiam.

14 Gumazim akam adarir mam gamizi an oto, a mati gumazim dipam apırizir divazir ekiam torim a gati. Kamaghın an arazir kam ateghti, adarir ekiaba otivan kogham.

15 Ikiavıra Itir God, kotın arazir kamning bar aningın aghua: pura gumazimın arazir kuraba ataghırazir arazim ko, gumazir arazir kurabagh amir puvatıziba, pura me gasıghasızir arazim.

16 Gumazim nighnızir aghuiba puvati, a fofozir kam givesi damuva avegham.

17 Namakar aghuiba zurara e gifongegha mam-aghıra iti. Ezi osımtızibar dughiabar aveghbuaba en akurvaghasa amua iti.

18 Gumazitam pura bizitam inigh, egh a ikarvaghan ibura, egh a ikarvaghsı ni mikim suam, ni na ko bizir kam ikarvaghamın akam akırigh. Ni a ko akam akıran markı. Ni akam akırigha, kar ni onganigha gumazir nighnıziba puvatızimin mın iti.

17:13: Jeremaia 18:20; Rom 12:17; 1 Tesalonika 5:15; 1 Pita 3:9

17:17: Rut 1:16; Aghuzir Akaba 18:24

19 Gumazir arazir kuram gifongezim, a uaghan midoroziba forasava ami. Ezi gumazir uabi uan ziam fem, an osimtizimin aven mangasava ami.

20 Gumazim nighnizir kuraba ko ifavarir akaba zurara dav gei, a deraghvira ikian kogham. Puvati. An osimtizibara ruiam.

21 Otarim nighnizir aghuiba puvatighti, an afeziam bar osemegham.

22 Navir aghuimin arazim, a mati marasin aghuim gumazim damuti a deraghvira ikiam. Eghti gumazimin nighnizim ikuvigham, bizir kam mati arimariar kuram an agharibagh asighasisi.

23 Gumazir arazir kuram gamim kotin iti, gumazamiziba kotiam gasighasighasa anepezepera dagiaba moga a ganidi, eghti a bar akuegh dagiar kaba inigh egh kotiam gasighasigham.

24 Gumazir fofozim itim, a nighnizir aghuim iniasa bar puvira ingari. Ezi gumazir nighnizir aghuim puvatizim, an onganigha tintinibar gara bizir igharagha gariba iniasa bar puvira ingari.

25 Borim arazir onganimin gin zui, an amebam ko afeziam navimning ikuvigh egh bar osemegham.

26 Kot mikimti, gumazir arazir kuram gamizir puvatizim a kotiam givezam, ezi kotiar arazir kam bar ikufi. Egh kot mikimti me, arazir aghuim gamir gumazir aruaba isi, pura mizaziba me daningam, eghti kotiar arazir kam uaghan bar ikuvigham.

²⁷ Gumazir fofozir aviriba itim, a mighigha migeir puvati. Ezi gumazir nighnizir aghuim itim, a zuamira aningazir puvati.

²⁸ Kamaghin amizi, gumazir nighnizir aghuim puvatizim, a uan akam dukua, eghti gumazamiziba suam, a nighnizir aghuim ko fofozim iti.

18

¹ Gumazir bar uabira itim, a uabira uabi ginighnisi. Egha gumazir igharazir nighnizir aghuiba itiba, a men nighnizibagh ifongezir puvati.

² Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a nighnizir aghuim ko fofozim iniasa bar akongezir puvati. A pura uabi fava egha uan nighniziba aghurasa ifonge.

³ Gumazir arazir kurabagh amim, a ghaze, “Gumazir igharaziba me pura biziba.” Egha men ziaibagh asighasigha me gamima me aghumsisi.

⁴ Gumazim nighnizir aghuim ikia migei, an akaba bar guizbangin akaba, ezi nighnizir aghuir avirim an akar kabagh izifa, mati dipam mozir pam gizivagha emira ira zui.

⁵ Gumazim arazir kuram gamigha kotin tu, ni an akurvaghan marki. Ni kamaghin damu, gumazir arazir kuratam gamizir puvatizimin tu-avim apirighti, kotiam an osimtizim akirighan kogham.

⁶ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a igharaz darazi ko akabar uariv sosi. Ezi me an akaba baregha, a misoghasa.

⁷ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, akabav gei, egha a uabi paza uabi gami. A mati, ivemın uabi ikezima, ivem an suiragha a gasighasiki.

⁸ Gumazamizir maba zurara, gumazir igharaz-iba girakirangin me migeir akaba, baraghasa bar ifonge. Ezi akar kamagh gariba mati dagher isingtiziba me zuamira da api.

⁹ Gumazir amirazim a gumazir bizibagh asighsizimin aveghbuamin min ami.

¹⁰ Ikiavira Itir Godin ziam mati dipenir gav-gavim. Eghti gumazir aghuiba, ivemariva an mangiva deraghvira ikiam.

¹¹ Dagıaba itir gumazamiziba ghaze, “Men dagıaba divazimin min me avini, eghti me deraghvira ikiam, mati nguibam divazir gavgavim anevini.”

¹² Gumazir ifaghata egha uan ziam fem, a gin ikuvigham. Ni ziar ekiam inisi, ni faragh uabi dikabiragh.

¹³ Ni faragh oregh, egh gin akam ikaragh. Ni kamaghın damighan kogh, ni arazir onganım damigh, aghumsigham.

¹⁴ Gumazim ariava an nighnizim gavgavigha ikiavira iti, kamaghın an arimariar kam dikabiraghām. Eghti gumazimin nighnizim ikuvigham, a manmaghın ua deraghām?

¹⁵ Gumazir nighnizir aghuim itim, a fofozim iniasa puvira ingari, egha bizir aviribagh fofosi. Egha deravira gumazir an sure damuamiba barasi.

¹⁶ Ni gumazir aruatam ko mikimsi, a bagh izi bizir aghuitam inigh iziti, a ni ateghti ni an ganam.

¹⁷ Gumazir kotin tughav ikia faragha migeim, ni an akam baregh mikim suam, akar kam ti guizbangira. Eghti gumazir igharazim an akar kam akirsi an azangsigham, eghti ni an akar kam baregh foghan kogham, tinan akaba ti bar guizbangira.

¹⁸ Kotiam gumazir aruamningin tongin aning akirighan kogh, egh kotiam satu gikararangiva gumazim amiseveghti kotiam givagham.

¹⁹ Ni uan aveghbuam damuti an navim nin ikuvigham, eghti a uan nighnizim suiragh ni gifueghan kogham. A mati gumazamiziba nguibamin divazimin tiam asarazi, gumaziba aven mangan ibura. Ezi gumazir pumuning akabar uaning misogha dafarimningin suirazir puvati, bizir kam aningn tuavim apirighti aning navir vamiran ikian kogham, mati tiar akar gavgavim gumazimin tuavim apirizi, a dipenimin aven mangan ibura.

²⁰ Nin migirigiaba deraghti, nin navim bar akuegham.

²¹ Nin migirigiaba, da gavgaviba iti. Da gumazim damuti a deraghvira angamira ikiam, o da uaghan gumazim damuti a ikuvigham. Kamaghin amizi, ni migirigiar aghuibav kimamin arazim gifongegh, ni deraghvira ikiam.

²² Ni amuimin iti, bizir kam bar dera. Bizir kam kamaghin nin aka, God ni bagha bar akuegha egha an navim bar nin dera.

²³ Onganarazibagh amir gumazim aghumra dagiaba itir gumazim migia, uabin akurvaghasa

an azangsisi. Ezi dagiaba itir gumazim pamten an akam ikara.

²⁴Gumazim namakar aviriba itima, me an akur-vazir puvati. Ezi gumazir maba, guizin namakaba iti. Namakar kamning deragha uaningin porogha navir vamiran iti. Egha aningin arazim, avegh-buar pumuningin tongin itir arazim gafira.*

19

¹ Gumazim biziba puvatigha, a gumazir aghuim, a gumazir nighnizir aghuiba puvatigha ifavaribagh amim, bar a gafira.

² Gumazim bizitamın ingarasa gavgafi, egha bizir a damuasa ifongezir kam a deragha a gifozir puvati, ezi arazir kam derazir pu. Egha gumazim zuamira ingangarir tam damuasa, a ingangarim damuti a deraghvıram otoghan kogham.

³ Gumazamizir maba arazir onganibagh amua egha uarira uari gasighasigha, egha gin osımtızim isa Ikiavira Itir God garigha an atari.

⁴ Gumazir dagiar aviriba itim, a namakar aviriba ikiam. Eghti gumazir dagiar aviriba itir puvatizim, an namakaba aneteghti a ua namakaba puvatigham.

⁵ Gumazim kotiam gifaragh, a ivezir kuram iniam. Me aneteghti a pura mangighan kogham.

⁶ Gumazir aviriba, gumazir ziaba itiba me gi-fueghsi, me me mikimıva me apezeperam. Eghti gumazir bizir aghuiba anıdim, gumazir aviriba a ko namakam damuam.

18:24: Aghuzir Akaba 17:17 * **18:24:** Hibrun akam deragha vezin kamın mıngarim abighizir puvati.

⁷ Gumazir biziba puvatizim, an aveghbuaba an aghuagham. Ezi kamaghira an namakaba uaghan akirim ragha a gasara. A me migia me apezeperi, ezi an akaba pura biziba.

⁸ Gumazim uabira uabin akurvaghasa, puvira ingara nighnizir aghuim ko fofozim isi. Egh gumazim deravira fofozir kam uan nighnizimin an suiragham, kamaghin a dabirabir aghuim ikiam.

⁹ Gumazir kotiam gifarazim, a ivezir kuram iniam. Me kamagh garir gumazir ifarim misueghti an aremegham.

¹⁰ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, a dagiar aviriba iti, bizir kam derazir puvati. Ezi ingangarir gumazir kinim gumazir dapanimin otoghira gumazir aruabagh ativagh men ganam, bizir kam a bar ikufi.

¹¹ Gumazir nighnizir aghuim itim, a zuamira adarim damighan kogham. An arazir faraghavira amimra kara, a gumazir igharaziba a gamir arazir kurabagh nighnizir puvati.

¹² Atrivim atariva aningagham, a mati laion pamten tiarim akara dazeri. Ezi an navim deragha, gumazamizibar akurvaghasa ifonge, a mati amozim daghebagh izima da deraghaviram otifi.

¹³ Otarir nighnizir aghuiba puvatizim, an osimtizir bar ekiam uan afeziam ganidi. Ezi gumazimin amuim, an atara migia migirigiar aviribagh ami, a mati amozim dipenir isiriamin torimin izaghira, zurara muziaribar iravira iti.

14 Nî afeziam ko amebam dipenim ko dagiaba ko biziba nî daningam. Eghti God uabîra amuir nighnîzir aghuim itim nî daningam.

15 Gumazir amîraziba zurara akuavîra iti. Gumazir puram apiav itim, a dagheba puvatîgh egh mitiriabara ikiam.

16 Gumazir Godî Arazibar gîn zuim, a deraghvîra ikî ikuvighan kogham. Nî Godî Araziba akîrim ragh dagh asaragh, nî aremegham.

17 Nî onganarazibagh amir gumazimîn apangkuvigha bizim a ganîngi, mati nî Ikiavîra Itir God bizim puram a ganîdi, eghti Ikiavîra Itir God gîn bizir kam ikarvagh.

18 Nî borim akam batosi, nî anekirighti, ana arazir aghuimîn gîn mangam. Nî aneteghti ana arazir kuramîn gîn mangam, mati nî ovengasa an amamangati.

19 Gumazir zuamîram adaribagh amim, a uan arazir kurabar osîmtiziba ateram. Eghti nî an akuragh an osîmtizim agîvagh, kamaghîra nî gîn uam an akuragh.

20 Nî gumazim ateghti a nî sure damuva nighnîzir aghuim nî daningti, nî gîn nighnîzir aghuim ko fofozim ikiam.

21 Gumazamiziba bizir avîribar amuasa nighnîsi. Ezi bizir Ikiavîra Itir God damuasa nighnîzim, bizir kamram otivam.

22 Gumazim akar a uabî amiziba, gavgavigha dar gîn zui, gumaziba a gifonge. Guizbangîra, kamaghîn derazir puvatî, gumazim onganarazibagh amir gumazim mîn ikiam, kamaghîn derazir puvatî. Egha onganarazibagh amir gumazimîn, a gumazir aghuim, a gumazir ifarim bar a gafîra.

²³ Ni Ikiavira Itir Godin atiati an apengan ikiam, arazir kam ikirimirir aghuim ni daningam. Eghti ni avughsi deraghvira iki mamaghira ikiti, bizir kuratam ni gasighasighan kogham.

²⁴ Gumazir amirazim daghebar amasa uan darim isa itarim gatigha ikia, uan agharim fegh daghetamin suiragh uan akam darighan aghua.

²⁵ Ni gumazir akaba dipovim misueghti, gumazir nighniziba puvatizim ganigh fogham, a uabi arazir aghuimin gin mangam. Eghti ni gumazir nighnizir aghuiba itiba akirti, men fofozim bar deraviram otogham.

²⁶ Borir tam uan afeziam paziva a damuva, uan amebam dipenimin a batuegham, kamaghin a uan adarazi damuti me bar aghumsigham.

²⁷ Nan borim, ni ua nighnizir aghuimin sure damuan aghuagh, ni gumazir nighniziba puvatizar arazibar gin mangam.

²⁸ Arazir kuram gamir gumazim kotin otogh, bar akuegh kot gifaragh anegivagham. Ezi arazir kuram, a bar kamagh amir gumaziba, men dagher isingtizimra.

²⁹ Gumazir akar kuraba ko akar asuibav geiba ivezir kuraba iniam. Eghti gumaziba, gumazir nighniziba puvatiziba, men akiriba fozoregham.

20

¹ Gumazir dipar onganir aviriba apim, an akar asuiba ko akar kurabav mikimiva egh pura misogham. Guizbangira, gumazim dipar onganim ataghizi an a gatifa, a nighnizir aghuiba puvati.

² Atrivimın adarim ko aningagharim, atiatim gumazamizibagh anıdi, mati laionın ararem. Ni atrivim damuti an aningaghegham, ni ovegham.

³ Gumazir akırım ragha mıdorozir arazim gasarazim, a ziar ekiam iniam. Ezi gumazir nighnızir aghuiba puvatızim, a zurara akamadaribagh amima da otifi.

⁴ Gumazir amırazim dagheba oparir dughiamın a uan dagher azenimın ingarir puvati. Egh dagheba iniamın dughiamın, a mangi pura uan azenimın dagheba buriam.

⁵ Gumazimın nighnızim mati mozir dipam, bar kone, ezi gumazir fofozir aghuim itim, a nighnızir kam gekuigh azenim datigham.

⁶ Gumazamizir avırıba ghaze, me uan namak-aba bar me gifonge. Ezi gumazamizir vaghvaz-ibara guizbangıra gumazamizir igharazıba ko namakabagh ami.

⁷ Afeziatam, a gumazir aghuim, egħa arazir aghuimın ġin zui, egħti an ġin zamin borıba bar akongegħam.

⁸ Atrivim kotiaba barazir dughiam, a deraghavıra kotiaba bagħa ızir gumazamizıbar mıġirıġıaba tuisıġħa dagħ fo, bizir manam dera, manam ikufi.

⁹ Tinara kamagħın mıķim suam, “Ki Ġodın damazim uabi uabi ġamıġħa bar zue. Ezi datırıġħın arazir kuratamın osımtızitam nan itir puvati.” Ti puvati.

20:6: Aghuzir Akaba 25:14; Matyu 6:2; Luk 18:11 **20:7:** 2 Korin 1:12 **20:9:** 1 Atrivıba 8:46; Jop 9:28-29; Onger Akaba 51:5; 1 Jon 1:8

¹⁰ Gumazamiziba bizibagh ivezasa ifongezi, gumazamizir biziba amadiba me paza biziba amagava, me gifari, ezi arazir kam, Ikiavira Itir God bar an aghua.

¹¹ E gumazir mamın arazibar ganıva fogh suam, a gumazir aghuim, ti gumazir kuram. Ezi arazir kamra e uaghan boribagh fogham, me deraghavıram ami, o me pazava ami.

¹² Ikiavira Itir God, bizibar ganamin damaziba e ganıngi, egha biziba baraghamin kuariba e ganıngi.

¹³ Ni gumazir zuraram akuim, ni dagıaba puvatigh ni onganarazibagh amir gumazimin min otogham. Ni dikavigh ingarıva, egh ni dagher avırıba ikiam.

¹⁴ Gumazim bizitam givezasa amima, bizir kamın ivezim bar pın kozi, a miııavira ikia ghaze, bizir kam guizbangira derazir puvati, kamaghın me bizimın ivezim isıvaghti a izighiri. A gın bizir kam givezegha ghua uan ziam fa uan namakabav gia ghaze, an ivezim bar izaghırizi, a dagiar bar muziarımın a gıvese.

¹⁵ Gumazimin akam nighnizir aghuim gumazamizibagh anıdi, arazir kam bar guızın bizim, egha gol ko dagiar igharagha gara bar pın kozibagh afıra.

¹⁶ Gumazitam, gumazir igharazim pura inizir bizibagh ivesı akam akırigh, dagh ivezeghan kogham, gumazir kam arazir kuram gami. Eghti gumazitam nın bizitam puram a inisi ni ko akam akırti, ni bizir kamın ikarvazim bagh faragh an bizitam puram a inigh.

17 Bizir ni ifavarir arazim gamua pura inizim, ni suam, a mati dagher aghuim isingi. Eghti a gin iragh bar bizir kuramin min otoghiva, mati gigimin min nin akam gizivagham.

18 Ni faragh nighnizir aghuim igharazitav dam a inighti, nin ingangarim mangam. Kamaghira, ni apanim misoghsi, ni faragh deraghvira igharazitav da nighnizim inigh fogham, ni manmaghin misogham.

19 Gumazir puv girakirangin migeim, ni modogh a mkeghti, a mangi akar kamın gun igharazitav mikemegham. Kamaghin, ni gumazir tintinibav geim ko poghan marki.

20 Gumazim uan afeziam ko amebam akar kurabar aning mikemegham, an aremegham, mati lam dimagarimin munge.

21 Gumazim, an amebam ko afeziam ikiavira iti, a zuamira aningın danganim inigh biziba inighti, bizir kaba deraghvira ikian kogham.

22 Ni gumazir igharazim ni gamizir arazir kuraba ikarvaghsi nighnighan marki. Ni nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin iki, a mizuamti a nin akuragham. Egh nin osimtizir kam agivagham.

23 Gumazamiziba bizibagh ivezasa ifonge, ezi gumazir biziba amadiba paza biziba amagava, me gifari, ezi arazir kam, Ikiavira Itir God bar an aghua.

24 E nguazir kamın itir dughiamın, Ikiavira Itir God e bagha tuaviba bar adagh inabazi da iti. Ezi e manmaghin tuavir kabagh fogham, da managh zui? Bar puvati.

25 Ni faragh deraghvira nighnigh, egh ofa isi God daningisi akar dikirizir gavgavim damigham. Ni

akar dikirizir gavgavim zuamiram a damigh, ni gin akar kam puviram a ginighnigham. Egh ni kamaghin damuva, uabi gasighasigham.

²⁶ Atrivir nighnizir aghuim itim, kotiabagh amuava, deraviram arazir kurabagh amir gumamaziziba tuisigha fogha, men apangkuvir puvatigha, ivezir kuram me ganidi.

²⁷ En navir averiaba, mati lamba, Ikiavira Itir God e ganingi. Da en nighniziba ko arazibar ganiva, deragh da tuisigham.

²⁸ Atrivim arazir aghuimra uan gumamazizibagh amuava, men apangkuva, men akurvasi, kamaghin a deraghvira ikiva dughiar ruarimin Atrivimin ikiam.

²⁹ Gumazir igiaba me gavgaviba iti, ezi bizir kam gumamazizibagh amima, me me bagha bar akonge. Ezi gumazir ghuriba dapanir arizir ghurghuriba iti, ezi gumamaziziba bizir kam ginighnigha ziar ekiam me ganidi.

³⁰ Ni gumazir arazir kuram gamizim misueghti, bizir kam a damuti a uan arazir kuraba akirim ragh dagh asaraghiva, gumazir aghuimin otogham.

21

¹ Ikiavira Itir God nighniziba atrivim ganidima, atrivim an ifongiamin gin zui, mati dipam daghurimin ivemari.

² E ghaze, e amir araziba, da dera. Ezi puvati. Ikiavira Itir God en araziba ko navir averiaba tuisigha, en arazir kabar mingariba deravira dagh fo.

³ E arazir aghuiba ko, Godin damazim derazir arazibar gin mangam. Ezi Ikiavira Itir Godin damazimin, arazir kam e ofaba God ganidir arazim bar a gafira.

⁴ Gumazir arazir kurabagh amiba, zurara ifaghata uari uan ziaba fe. Kamaghin amizi, arazir kuram bar me gizifa.

⁵ Gumazir puvira ingariba, me zurara deraghavira nighnigha ingangaribagh ami. Ezi men ingangariba deraviram otivima, me bizir aviriba iti. Kamaghira gumazir atamatam ingariba, men ingangarim deragh otoghan koghti, me biziba izivaghan kogham.

⁶ Gumazim migirigiar ifavaribagh amuava dagiar aviriba ko biziba isi, an ovever tuavimin iti. Guizbangira, gumazir kamin dagiaba ko biziba mati ghuariam dughiar bar otevimin ikegh, bar givagham.

⁷ Gumazir arazir kurabagh amiba, arazir aghuibar amuan aghua. Me gumazir igharaziba paza me gami. Eghti men arazir kamra me agivagham.

⁸ Gumazir arazir kuram gamim, a ifavarir tuavimin zui. Ezi gumazir osimtiziba puvatiziba, me arazir aghuibagh ami.

⁹ Gumazim uan dipenimin siriamin uabira aperaghav iti, a dera. Arazir kam, an amizir atara puv migeim ko dipenimin aven itir arazim, a bar a gafira.

21:3: Onger Akaba 50:8; Aisaia 1:11; Hosea 6:6; Maika 6:7-8

21:5: Aghuzir Akaba 10:4; 13:4

21:6: Aghuzir Akaba 10:2

21:9: Aghuzir Akaba 21:19; 25:24

¹⁰ Gumazir arazir kurabagh amiba, me arazir kurabar amuasa m̄tiriaba men azi. Egh me gumazir men borogh̄in ititam̄in apangkuvighan kogham.

¹¹ Me, gumazir akaba d̄ibova akabav geim ivezir kuram a danighti, gumazir n̄ghn̄iziba puvat̄izim ganigh̄iva, n̄ghn̄izir aghuim ko fofozim iniam. Eghti me gumazir n̄ghn̄izir aghuim itim̄in sure damighti, an fofozim bar deraghv̄iram otogham.

¹² God̄in arazim a bar dera, egha arazir gumazir kuraba uan d̄ipenibar aven amiba, a bar dagh fo. Egh a gumazir kaba me gasighasigham.

¹³ N̄i uan kuarimning m̄igoroghti, onganaraz-ibagh amir gumazamiziba uarir akurvaghsi n̄in d̄imt̄ima n̄i me baraghan kogham, eghti ḡin gumazamiziba n̄i d̄imd̄iam bareghan kogham.

¹⁴ Gumazitam n̄in atarighti, n̄i bizim mogomem̄in a dan̄ingighti, an adarim amiragham.

¹⁵ Gumazamiziba kot̄in deragha araziba tuis̄isi, gumazamizir aghuiba me bar akuegham. Eghti gumazir arazir kurabagh amiba men navir averi-aba bar moghira ikuvigham.

¹⁶ Gumazir n̄ghn̄izir aghuim̄in tuavim ataghizim, an ovegh manḡi gumazir ariaghireziba ko ikiam.

¹⁷ Gumazir dagher aghuim ko wain̄in dipaba apava bar akongezim, an daḡiaba ḡivaghti, a biz-iba puvat̄igham.

18 Osimtizim gumazamizir aghuiba batoghti, gumazamizir arazir kurabagh amiba, men danganiba inigh osimtizir kaba ateram.

19 Gumazim, gumazamiziba puvatizir danganimin uabira iti, a dera. Arazir kam, an amizir zurara atara puvira migeim ko itir arazim, a bar a gafira.

20 Gumazir nighnizir aghuim itim, a bizir igharagha garir aghuir aviriba uan dipenimin ada akufi. Ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, me uan biziba agefi.

21 Gumazir arazir aghuim ko igharaz darazir apangkuvir arazimin gin zuim, a dughiar ruarimin deraghvira ikiti, me arazir aghuimin a damuva, ziar ekiam a daningam.

22 Gumazir nighnizir aghuim itim, a nguibam inisi tuavir aghuim midorozir gumazibar akagham. Eghti gumaziba kamagh mikimam, nguibamin divazim bar gavgavizi, apaniba anekaran iburagham. Eghti midorozir gumaziba mangi misoghiva, nguibamin midorozir gumazir gavgaviba dikabiraghiva, nguibam iniva divazir kam gasighasigham.

23 Gumazir faragh deragh nighnigh bizibav kimamim, a uabin akurvaghti osimtiziba a bati-van kogham.

24 Gumazir akaba batozim, a ifaghata akar asuibar gumazir igharazibav gei. Eghe zurara uabi uan ziam fasa gavgafi.

²⁵ Gumazir amirazim biziba iniasa ifonge, egha a ingangaribagh amir puvati. Eghti an ifongiar kam a damighti, an aremegham.

²⁶ Gumazir amirazim, bizir igharagha gariba iniasa zurara nighnisi. Ezi gumazir aghuim bizir avirim gumazir igharazibagh aniga da bagha nighnizir puvati.

²⁷ Ekiam gumazir arazir kurabagh amibar ofa bar aghua. Ezi gumazim arazir ifavarimin gin ghua ofabagh ami, ezi Ekiam ghaze, arazir kam bar ikufi.

²⁸ Gumazim kotiam gifaragh, egh aremegham. Eghti gumazir deraghavira akaba baragha da tuisizim, a mikimti, gumazamiziba deraghaviram an akam baragham.

²⁹ Arazir kurabagh amir gumazim kamaghin amua ifara ghaze, ki gumazir aghuim. Eghti gumazir aghuim zurara deraghvira uan darorim ginighnigh, bizibar amuam.

³⁰ Ni nighnizir aghuim ko fofozir aghuim ko bizibar amuamin fofozim iki, egh ni Ikiavira Itir Godin apanimin ikiti, nin fofozir aghuir kam nin akuraghan kogham.

³¹ Midorozir gumaziba uan hoziaba midorozim bagha dar kiri. Eghti Ikiavira Itir God uabira me damuti me apaniba dikabiragham.

22

¹ Gumazamiziba ghaze, ni gumazir aghuim, ezi me ziar ekiam ni ganidima, arazir kam bar dera. Guizbangira, ziar ekiam iniamin arazim, a dagiar aviriba iniamin arazim, bar a gafira.

² Ikiavira Itir God gumazamiziba bar adar ingari, gumazamizir dagiaba izivaziba ko gumazamizir onganarazibagh amiba.

³ Gumazir nighnizir aghuim itim, a gara fo, osimtizim a bativasava amima, a uabi modogha a gita. Ezi gumazir nighniziba puvatizim, an osimtizimin garima an an tuavimin itima, a ghua a batogha, osimtizim ateri.

⁴ Ni uabi dikabiraghiva Ikiavira Itir Godin atiati an apengan iki, dagiar aviriba ikiva, ziar ekiam ini, deraghvira ikiam.

⁵ Bizir gumazamizibagh amima me daighira ikuvim, da gumazamizir arazir kurabagh amibar tuavimin iti. Eghti gumazim deragh ikisi, a deraghvira uan darorimin ganiva, bizir kurar kabagh itaviragh.

⁶ Ni arazir aghuimin gin mangisi uan borimin sure damuti, a tuavir kamin mangivira iki mangi a bar ghurigham.

⁷ Gumazir dagiaba izivaziba gumazir biziba otevezibagh atifa. Ezi gumazir pura biziba inigha tighar da ikarvaghambiba, me gumazir pura biziba me ganidiba, men ingangarir gumazir kinibarm in iti.

⁸ Gumazir arazir kuram gamizim, dughiar kuram a bativam, eghti a ua gumazir igharaziba pazi me damuan kogham.

⁹ Gumazir biziba isa gumazir igharazi bagha anidiba, me dagheba isa onganarazibagh amibagh anidi. Kamaghin, Ekiam me bagha bar akongegha deravira me gami.

¹⁰ Ia gumazir akaba dibovir akabav dav geiba, batueghti, akamadariba ko akar kuraba givagham.

¹¹ Gumazim Godin damazimin zurara zuegh iki, akaba deraghti, atrivim an roroamin otogham.

¹² Ikiavira Itir God deraghavira gumazir fofozir aghuim akakazimin gara, gumazir ifavaribar akaba, da dikabiri.

¹³ Gumazir amirazim pura dipenimin apiav ikia kamaghin migei, "Laionin tam ti tuavimin ikiamo. Kamaghin ki tuavimin azenan mangighti, laion na misueghti ki aremegham!"

¹⁴ Amizir akar asuibar gumazibav gia me isava me ko akuim, an akam mati mozir mam bar kone. Eghti Ikiavira Itir God gumazitamin arazir kuraba ikarvaghiva, an an teghti a mozir kamın magirigham.

¹⁵ Boriba onganigha arazir igharagha garibagh ami. Ezi kamaghin ni me akirsi me misueghti, me arazir kam ategham.

¹⁶ Gumazim arazir kuramin onganarazibagh amir gumamazibagh amuava, men biziba isi, ko gumazir dagiaba izivazir gumazim bizir aghuim isa a ganidim, gumazir kamaghin amimning, uaning gumazir onganarazibagh amimningin min ikiam.*

Gumazir nighnizir aghuiba itibar

30plan akar aghuiba

(Sapta 22:17–24:34)

22:10: Aghuzir Akaba 26:20 * **22:16:** Hibrun akam deragha vezin kamın mingarim abighizir puvati.

¹⁷ Ki datirighin gumazir nighnizir aghuiba ko fofozim itibar akabar nin sure damuasa. Ni deraghvıram akar kam baragh, egh a ginighnigh.

¹⁸ Nighnizir kam nin navir averiamın ikiti, ni an gun gumazir igharazim mikimti, nin navim deragham.

¹⁹ Ki datirighin akar kamin gun mikimasa, eghti ni uabi a baraghıva, guizbangıra nighnizir gavgavim Ikiavıra Itir Godın ikiam. ²⁰ Ki

30plan akar aghuiba osiri, da deragh nin sure damuva nighnizir aghuim ko fofozim ni daningam.† ²¹ Kamaghın ni guizin akamin

mingarim gifogham. Egh gumaziba ni amadaghti ni mangı fogh, akar manam guizbangıra, ni foghıva deraghvıra me geghanam.

Akar aghuir namba 1

²² Ni kamaghın nighnighan kogh suam, onganarazibagh amir gumazamiziba me pura gumazir kiniba, ezi ni pura men biziba isi. Eghti kamaghın me kotiamın otoghti, ni kotiamın me dikabınan marki. ²³ Guizbangıra, Ikiavıra Itir God me bagh ganıva egh men akurvagham. Eghti gumazitam pazi gumazir onganarazibagh amiba me damighti, Ikiavıra Itir God pazi gumazir kam damigham.

Akar aghuir namba 2

²⁴ Ni gumazir zuamıram atara puram aningaziba, me ko roroabar amuan marki.

† **22:20:** Hibrun akam akar otivir kam deragha a gifozir puvati, “30plan akar aghuiba.” Gumazir maba kamaghın a gira, “Akar maba, da bar dera.” Ezi marazi ghaze, “Fomıra itir akaba.”

²⁵ Ni kamaghin damu, ni men arazim inighti, gin bizir kuraba azuazimin min ni misuegh ni gasighasigham.

Akar aghuir namba 3

²⁶ Gumazim igharazitav dam pura bizim inighti, ni a ikarvaghsi puram akam akiran marki. ²⁷ Ni bizir kaba ikaraghan koghti me nin biziba bar da inigh, nin dakozim uaghan a inigham.

Akar aghuir namba 4

²⁸ Egh nin ovaviba bar fomira nin nguazimin mitaghniyam gatizir ababanim gisivagh mangan marki.

Akar aghuir namba 5

²⁹ Eghti gumazir ingangarir aghuim gamim, an Atrivimin ingangarir gumazimin otogham. Kamaghin amir gumazim, a gumazir ziaba puvatizimin ingangarir gumazimin otivan kogham.

23

Akar aghuir namba 6

¹ Ni aperagha ikia gumazir aruar mam koma api, egh ni dagher me ni daningamimra nighnigh, dagheba apir arazir aghuimin gin mangi. ² Egha ni puv apir gumazim, ni uan ifongiam abiragh. ³ Egh ni gumazir aruar kamin dagher aghuiba bagh puv ivizivighan marki. Da ni gifaraghti, ni arazir a ifongezir puvatizim damigham.

Akar aghuir namba 7

22:28: Godin Araziba 19:14; 27:17; Aghuzir Akaba 23:10 **22:29:**
¹ Atriviba 11:28; Aghuzir Akaba 10:4; Fofozir Gumazim 9:10;
Matyu 25:21; Rom 12:11

⁴ Ni dagiaba bar izivazir gumazimin min otivsi pamten ingaran marki. Ni nighnizir aghuim ikiva, egh kamaghin damuan kogham. ⁵ Ni dagiar aviriba inighti, da zuamira givagham. Dagiaba givaghamin arazim, mati kuarazir isam aviziba ikia mighegha bar isin mar ghu.

Akar aghuir namba 8

⁶ Ni gumazir uan bizibar suighavghira dar anogorozim ko daman marki. Egh ni an dagher aghuim bagh ivizivighan marki. ⁷ Ni a ko damiti a kamaghin ni mikimam, “Ni izi, uan ifongiamin gin mangi taba ua dar ami.” Egha a guizbangira migeir puvati. A uan nighnizimin aven ni damamin dagheba an ada amisefe. ⁸ Eghti ni gumazir kamın arazim gifogh, egh dagher amezir kabar mighsi damuam. Eghti nin asuir akar ni a mikemeziba, da pura givagham.

Akar aghuir namba 9

⁹ Ni gumazir nighnizir aghuiba puvatizim ko mikiman marki. Ni nighnizir aghuim a daningam, a bar aghuagham.

Akar aghuir namba 10

¹⁰ Bar fomira me nguazibar mitaghiniaba ariki, ezi ni mitaghniar kabagh isivaghan marki. Egh ni ameboghfeziar oveaghuezibar boribar nguaziba inian marki. ¹¹ Ezi Ikiavira Itir God uabi mati borir kabar anabar gumazimin min, men akurvaghamin ingangarim iti. Egh a kotiabar aven men akurvaghsi bar gavgavigh ikiam.

Akar aghuir namba 11

¹² Me nîn sure damuti, nî bar deraghvîra suren akar aghuîbar suiragh. Egh nî deraghvîra fofozir aghuim itir akaba baragh.

Akar aghuir namba 12

¹³ Nî borim akîrsî, a misoghsî atiatingan marki. Nî aghorimîn a misogh, an aremeghan kogham. ¹⁴ Guizbangîra, bizir kam an akuraghti, a Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamîn mangîghan kogham.

Akar aghuir namba 13

¹⁵ Nan borim, nî nighnîzir aghuim ko fofozim inightî, nan navim bar deragham. ¹⁶ Eghtî nî guizîn akam mikîmtî, nan navir averiam bar akuegham.

Akar aghuir namba 14

¹⁷ Nî gumazir arazir kurabagh amibar arazibagh ifongeghan marki. Nî zurara gavgavigh Ikiavîra Itir Godîn atiating an apengan iki. ¹⁸ Nî kamaghîn damuva, egh nî gin dughîar aghuim bativam, egh nî zuamîram oveghan kogham.

Akar aghuir namba 15

¹⁹ Nan borim, nî nan akam baragh, nighnîzir aghuim iniam. Egh uan daroriba deraghvîra dagh nighnigh. ²⁰ Egh nî puv wainîn dipaba apir gumazamiziba ko puv apir gumazamiziba ko poghan marki. ²¹ Guizbangîra, wainîn dipaba apa

onganizir gumazamiziba ko puv apir gumazamiziba, me bar onganarazibagh amir gumazamizibar otivigham. Ezi gumazir apava puram akuim, a dughiar otevimra korotiar biaghireziba uan mikarzim avam.

Akar aghuir namba 16

²² Ni uan afeziar ni gamizi ni datirighin itim, ni an akam baragh. Egh nin amebam ghurighti, ni a bakinighnigh an aghuaghan marki. ²³ Egh ni guizin arazim ko, nighnizir aghuim ko, suren akaba ko, fofozir igharazir maba bagh gavgavigh da inigh. Egh ni arazir kaba makunan marki.

²⁴ Guizbangira, gumazim nighnizir aghuim ikia arazir aghuimin gin zui, ezi an afeziam bizir kam bagha bar akonge. ²⁵ Ni arazir aghuir kabar gin mangiti, nin afeziam ko amebar ni batezim, aningin navimning bar deragh bar akuegham.

Akar aghuir namba 17

²⁶ Nan borim, ni deraghvira nan akam baragh nan arazibar gansi bar akongegh. ²⁷ Guizbangira, tuavimin amizim ko, amizir pam ikia gumaziba isava akuim, aning mati mozir bar konezim. ²⁸ Ezi amizir kamaghin amim, okimakiar amizimin min gumaziba bagha mizua gara iti. Egha a gumazir aviribagh etuima me uan amuiba ataghirasi.

Akar aghuir namba 18

²⁹ Gumazir manaba osimtizir ekiaba ikia, egha uari uarir apangkufi? Ezi gumazir manaba puvira migia midoroziba forima da otifi? Ezi gumazir manabar mikarziba duaba puram otiva isi?

Ezi gumazir manabar damaziba zuraram men aghefi?

³⁰ Kar gumazir wainin dipar aviriba ko dipar onganir maba saram apiba, kar merara.

³¹ Guizbangira, wain ganganir aghuim gamua, kavın aven angazangarim ikia, nın kuarighmizimin dera. Egh ni wain ateghti a ni gekuan marki. ³² Ni anemegh, gin kamaghin uabi baragham, a mati kuruzim ni givizima an imezim nın mikarzimın aven ghu. ³³ Eghti nın nighnizim ikuvighti, ni suam, ni bizir igharagha garibar gari. Egh ni pura bizir onganir igharazibav kimam. ³⁴ Egh ni dakusi, ni uabi baragh, mati ni kurimin dipenim gisin itima ana ongarimin ghua ni isa vong ko vongin ni akuri. ³⁵ Egh ni kamaghin mikimam, “Me na misozi, ki orazir puvati. Manmagh amizi ki dikavizir puvati? Ki dikavigh ua dipar onganitam ramasa.”

24

Akar aghuir namba 19

¹ Ni gumazamizir arazir kurabagh amibar arazibagh ifueghan marki. Egh men poghsi nighnighan marki. ² Guizbangira, me gumazamizibagh asighasighasa nighnigha, zurara osimtizibar amuti da otivamin arazibav gei.

Akar aghuir namba 20

³ Gumazir nighnizir aghuim ko fofozim itim, a dipenir aghuimin ikiti, an amuiroghboriba

gavgavigh ikiam. ⁴ Kamagh garir gumazim, a bizir aghuir avirir bar pin kozibagh ivezagh uan dipenimin dar arigham.

Akar aghuir namba 21

⁵ Gumazir nighnizir aghuim ko fofozim itim, a gumazir gavgaviba itim. Nighnizir aghuim bar deragha gumazir gavgavimin arazim gafira.

⁶ Guizbangira, atrivim nguibar igharazim ko misoghsi, a faragh gumazir midorozimin arazibagh fozim da nighnizim inigham. Atrivim, gumazir nighnizir aghuiba a daningamin aviriba ikiti, a midorozim gafiragham.

Akar aghuir namba 22

⁷ Nighnizir aghuim bar pin kogha, gumazir nighnizir aghuiba puvatizimin nighnizim a gafira. Gumazamiziba apiaghav ikia bizir ekiaba bagh akabav sosi, ezi gumazir nighnizir aghuim puvatizim, puram akam dukuagha aperaghav iti.

Akar aghuir namba 23

⁸ Gumazir arazir kuram damuasa nighnizir aviribagh amim, me a dipon suam, osimtizibagh amir gumazim.

⁹ Gumazamizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me arazir derazir puvatizibar amuasa nighnisi, ezi arazir kaba bar arazir kuraba. Ezi gumazamiziba, dibovir akabav geir gumazimin gara ghaze, a gumazir kuram, e bar an aghua.

Akar aghuir namba 24

¹⁰ Dughiar kuram ni batoghti, nin agharir suiaba amiraghti, ni guizbangira gavgaviba puvatigham.

Akar aghuir namba 25

¹¹ Kot pazi mikim suam, me gumazim misueghti an aremegham, ni uamategh mangi gumazir kam uam a inigh an akurvagh. ¹² Ni kamaghin mikiman kogh suam, “Ki bizir kam gifozir puvati. Kar nan bizim puvati.” Puvatigham. Ikiavira Itir God deraviram nin gara, bar deraviram nin nighniziba tuisisi. Egha a nin akar kamın mingarim gifo. Egh a gumazamiziba amizir araziba bagh vaghvagh me ikarvagh ivezim me daningam.

Akar aghuir namba 26

¹³ Nan borim, ni hanibar ami. A bar nin akamin isingi. ¹⁴ Ezi ni kamaghin foghasa ki ifonge, nighnizir aghuim a uaghan deragha bar isingi. Eghti ni a inigh, gin dughiar aghuim batogh, egh zuamiram aremeghan kogham.

Akar aghuir namba 27

¹⁵ Ni gumazir kuramin min modogh, gumazir aghuimin dipenimin ganiva, an dipenim akarigh an biziba okiman marki.

¹⁶ Guizbangira, gumazir aghuim dughiar aviribar daighiri, egha zurara ua dikafi. Eghti dughiar kuram gumazir arazir kurabagh amiba batoghti, me bar ikuvigham.

Akar aghuir namba 28

¹⁷ Ni uan apanimin ganti, dughiar kuram a batoghti, ni bar akueghan marki. A uan dagarim bizitam gasegh irisi damuti, ni an ingarvakan marki. ¹⁸ Ni kamaghin damuti, Ikiavira Itir God nin gantima ni bar akueghti, a navir kuram nin ikiva egh nin apanir kamin ataran kogham.

Akar aghuir namba 29

¹⁹ Ni mighigh gumazir arazir kurabagh amibar arazibagh nighnighan marki. Egh uaghan men arazibagh ifueghan marki. ²⁰ Guizbangira, gumazir kaba me dughiar aghuim bativan kogham. Me lamin avim mungezi moghin, arighiregham.

Akar aghuir namba 30

²¹ Nan borim, ni Ikiavira Itir Godin apengan ikiva atrivimin apengan iki. Egh ni gumazamizir Ikiavira Itir God ko atrivim, aningin akaba batoziba, men saghon iki. ²² Guizbangira, gumazamizir kamagh gariba, me zuamira ikuvigham. Ezi e fozir puvati, Ikiavira Itir God ko atrivim, osimtizir manam me daningam.

Akar aghuir igharazir maba

²³ Gumazir nighnizir aghuiba itiba, akar kamin gun mikeme. Gumaziba kotin izima, kotiaba tuisizir gumazim akurvazim marazi daning egh marazi dikabinam, arazir kam bar ikufi. ²⁴ Ezi gumazir arazir kuram gamizim, me a kot datighti, jas aneteghti a pura mangiti, kantrin gumazamiziba bar jasin kam gifueghan koghiva, akar kurabar a mikimam. ²⁵ Eghti jas gumazir arazir kuram

gamizim ivezir kuram a danigham, jas deraghvira iki bizir avirir aghuiba iniam.

²⁶ Gumazitam, guizbangin akam ni ikara, a guizbangira nin namakam.

²⁷ Ni faragh uan azenibar ingarigh dagheba oparigh, egh gin dipenimin ingar.

²⁸ Ni kotin guizbangira mikim, egh gumazir arazir kuram gamizir puvatizim gifaragh puram a mikimiva a dikabinan marki. ²⁹ Egh ni kamaghin mikiman marki, “Ki datirighin arazir kuramin a ikaragham. Egh a na gamizir arazir kamra ki a damuam.”

³⁰ Dughiar mam, ki arua ghua gumazir mamın dagher azenim ko wainin azenimin gari. Gumazir kam a nighnizir aghuiba puvati, egha gumazir amirazim. ³¹ Ezi ogher kuram ko dikonir beniba dagher azenir kamın ave. Ezi dagiar divazir azenir kam avinizim, a dipiriaghirigha iri. ³² Ezi ki dagher azenir kamın ganigha, nighnizir aviribagh amua, fofozir aghuim ini. ³³ Guizbangira, gumazamizir amiraziba ghaze, “A dera, ki tong dakuigham. Ki dughiar ovezimin tong avugh-segh iki mangi egh gin ua dikavigham.” ³⁴ Ni kamaghin damuti, nin biziba ko dagheba zuamira givaghti, ni gumazir onganarazibagh amimin min otogham. Mati okimakiar gumazim nin biziba bar da okeme.

Solomonin aghuzir akar otevíba

25

(Sapta 25--29)

¹ Kar Solomonin aghuzir akar otevir maba, a uabi dar gun migei. Ezi Hesehia, Judan atrivim, an osizirir gumaziba, me akar kaba osiri.

² God bizir aviriba uan nighnizimin ada monge. Kamaghin amizi e ziar ekiam a ganidi. Atrivim bizir avirir en mongezibar mingariba buriavira iti. Kamaghin amizi, e ziar ekiam a ganidi.

³ Bizir overiamin itiba, da bar pin iti, ezi bizir ongarimin itiba, da bar vin iti, eghti e dagh foghfoghs i buragham. Kamaghira, atrivimin nighniziba bar, gumazir kinitam deragh dagh foghan kogham.

⁴ Me silva isi avimin a tuaghti an poghezir dagiar minezir kuraba asighireghti, silvara otogham. Eghti gumazim an itarir aghuimin ingarigham.

⁵ Ezi kamaghira, me gumazir arazir kurabagh amiba batueghti, me ua atrivim ko ikian kogham, eghti atrivim bar arazir aghuim damuti, nguibam gavgavigh ikiam.

⁶ Ni atrivim ko ikiva, kamaghin nighnighan marki, ni gumazir ekiam, ni gumazir aruabar danganin inian marki. ⁷ Kamaghin, ni gumazir aruar tam in danganin inighti, atrivim gin otoghti me ni batuegham. Arazir kam dera, ni pura gumazir kiniba ko ikiti, me gin ni mikemeghti ni mangi gumazir aruaba ko iki. Egh ni gumazitamin gantima an arazitam damighti, ⁸ ni suam, an arazir kuram gami, egh zuamira mangiva akam a gasiva a kotiam datigham. Arazir kam ikufi. Gumazir igharazim bizir kam guizbangin a gifogh, a gin nin akaba dikabiraghti, ni aghumsigham.

⁹ Ni bizitam bagha migirigiatam uan tavin iti, ni mangi gumazir kam ko akam akirigh. Egh ni bizir kamın mogomer akatam baraki, ni akar kamın gun a mikıman marki. ¹⁰ Ni kamaghın damuti, gumaziba gın oregh suam, ni akar modim aghuri, egh me aghumsizim ni danigham. Egh me nighnızir kurabar ni damuvıra ikiam.

¹¹ Gumazim akar mam bar deraghavıra a migei, an akam mati nedazir aghuim me golin an ingarigha silvan anesingi.

¹² Gumazir nighnızir aghuim itim, uan anav akiri, ezi gumazir kam oregha ghaze, akar kam bar guizbangıra. Egha ghaze, nan namakar kamın akam mati golin kurukazir bar aghuim.

¹³ Gumazir akam inigha izim, iza deraghvıra gumazir aruar anemadazibar akamın gun migei, a me gamima me bar akonge, mati gumaziba me azenibar ingarigha dagheba isa, dipar orangtiziba apa bar akonge.

¹⁴ Gumazamiziba bizir aghuim anıngasa akam akirigha egha aneningizir puvati, me mati aminim ko ghuariam izi, ezi amoziba puvati.

¹⁵ Ni nimıra migiava zuamıram atarir puvati, ni gumazir nin akam baraghan aghuazibar amuti, me navibagh iragham. Egh ni uaghan gumazir dapanibar nighnızibagh iragham.

¹⁶ Ni hanin garima a tememın iti, ni damisi puningra dami. Ni aviribar amegh, nin navim bar izıvaghti ni migham. ¹⁷ Egh ni zurara uan anavın dipenimin mangan marki. A nin aghuagh ua ni gifueghan kogham.

18 Gumazim akar ifavarim kotin uan anav gasara, a mati midorozir sabam, o afuzim, o temer otevimin a bira.

19 Ni fo, gumazir mam a gumazir ifarim, ezi ni ghaze, a dughiar kuramin nin akuragham, ni mati atarir kuraba ikia damasa, o mati suer kuram ikia egha daruasa.

20 Ni ghua gumazimin garima a bar osemezi, ni agoroger ighiabagh amua, gumazir kamın akur-vazir pu. Bar puvati. Ni mati gumazim aminir orangtızimın dughiamın uan korotiam sue, o mati gumazim wainın dipam isa an duam ginge.

21 Nin apanim, mitiriam an aghiti, ni daghem a daning. Egh kuarim an pirti, ni dipatam a daning.

22 Nin arazir aghuir kamın a damighti, a uan arazir kuram ginighnigh bar aghumsigham. Eghti Ikiavira Itir God, nin arazir kam bagh bar der-aghvıram ni damuam.

23 Girakırangın migeir akaba gumazim gamima an guam misingi, mati aminim amozim inigha izi.

24 Gumazim uan dipenimin siriamın uabira aperaghav iti, a dera. Arazir kam, an amizir atara puv migeim ko dipenimin aven itir arazim, a bar a gafira.

25 Gumazim nguibar saghuıamın izezir akar aghuim baraki, a bar akuegham, mati gumazim kuarim bar an pirizi, a dipar orangtızim api.

26 Gumazir kuram arazir kuram damusi gumazir kuram gekuigham, a mati mozir par aghuim negenem an oto.

27 Ni hanin aviribar aman marki. Egh ni uaghan ziar ekiam uabi daningisi pamtem ingaran marki. Arazir kamning derazir puvati.*

28 Gumazim uan aningagharim tivan iburaghti, gumazir igharaziba a dikabiragham. Kamagh garir gumazim mati nguibar mam divaziba an puvati, eghti apaniba aven mangi a gasighasigham.

26

1 Gumamaziba ziar ekiam isi gumazir nighnizir aghuiba puvatizim daningasa, ezi arazir kam derazir puvati. A mati, aisin amozim aruem garir dughiamin izi, o mati amozim daghebagh izi dughiamin izi.

2 Gumazim arazir kuram damighan koghtima, gumamaziba paziva a damusi God mikimti akar kam a guizin otoghan kogham. Men akaba mati kuaraziba zurara mighagha arua, danganitam gaperazir puvati.

3 Gumaziba hoziaba aghoribar dav sogham. Egh ainin donkibar akabar aghu, me damuti da men ifongiabar gin mangam. Egh gumazir arazir onganibagh amiba, fidizibar men akiragharibav suegham.

4 Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim, an akar onganimin ni mikimti, ni an akam ikaragham marki. Ni a ikaragh, an min otogham.

5 Gumazim nighnizir aghuim puvatigha akar onganin ni mikimti, ni an akam ikaragh. Kamaghin a fogh suam, an fofozim ekevezir puvati.

* 25:27: Hibrun akam deragha vezin kamin mingarim abighizir puvati.

⁶ Ni gumazir nighnizir aghuiba puvatizim amadaghti, a gumazir igharazim bagh akam inigh mangigham, kamaghin arazir kamin ni uabira uabi gasighasisi, mati ni uabi uan suem atugha a makunigha mizazir ekiam isi.

⁷ Gumazir nighnizir aghuim puvatizim, a pura aghuzir akar otevir aghuitam mikimsi iburagham, mati gumazim suer kuram ikia daruan ibura.

⁸ Gumazim ziar ekiam isa gumazir nighnizir aghuiba puvatizim ganidi, arazir kam mati a katapelin asasa, dagiam isa katapel garugha pamtemin a ikezi dagiam zuir puvati.

⁹ Gumazir nighnizir aghuim puvatizim, an aghuzir akar otevir aghuitam mikimasa, a mati, gumazim dipar onganin amegha onganigha benir dikoniba itimin suirazi, dikoniba an dafarim mitifi.

¹⁰ Gumazir ekiam ingangarim isa gumazir nighnizir aghuim puvatizim ganigha, uaghan gumazir pura tintinibar aruibagh aningi, a mati gumazim pim dafagha pura tintinibar asavamaga, egha gumazir avirim gasighasisi.*

¹¹ Gumazir nighnizir aghuim puvatizim, arazir onganir a fomiram amizim a uam a gamuavira iti, a mati afiam migha egha ghua ua uan mimiziba api.

¹² Gumazir nighnizir aghuim puvatizim, e fofozir aghuimin an akuragham kogham. Gumazim ghaze, a bar bizibagh fo, eghti e guizbangira bar an akuragham iburagham.

* **26:10:** Hibrun akam deragha vezin kamin mingarim abighizir puvati. **26:11:** 2 Pita 2:22 **26:12:** Aghuzir Akaba 29:20; Luk 18:11; Rom 12:16

¹³ Gumazir amirazim pura dipenimin apiav ikia kamaghin migei, “Laionin tam ti tuavimin ikiama. Kamaghin amizi, ki azenan mangan kogham.”

¹⁴ Gumazir amirazim uan dakozim girighav ikia zurara uabi gighavkiravira iti. A mati tiar akamin itir ainsisin min mangi izegh gami.

¹⁵ Gumazir amirazim daghebar amasa uan da-farim isa itarim gatigha ikia, uan agharim fegh daghetamin suiragh uan akam darighan aghua.

¹⁶ Gumazir amirazim ghaze, “Nan fofozim, 7plan gumazir deraghavira nighnizir aghuimin gun migeibar fofozim gafira.”

¹⁷ Gumazir pumuning uaningin atari, gumazir mam ghua aningin mavin akuraghasa migei, gumazir kam mati gumazim afiar atiamin garima an arua zuima, a ghua an kuarimningin suira.

¹⁸⁻¹⁹ Gumazim uan namakam gifaragha, gin kamaghin migei, “Ki pura dibovibav gei,” a mati gumazir onganin, an afuziba isa tintinibar iniva, aviba itir aghoriba pura tintinibar da makuri.

²⁰ Me dazibar avim atighan koghti, avim mungegham. Eghti gumazamiziba girakirangin mikiman koghti, akam adariba bar givagham.

²¹ Daziba avibagh amima avim deravira isi. Ezi adaribagh amir gumazim, gumazibagh amima me uarir tongin akabar uarira uariv sosi.

²² Gumazamizir maba zurara, gumazir igharaz-iba girakirangin me migeir akaba, baraghasa bar ifonge. Ezi akar kamagh gariba mati dagher isingtiziba me zuamira da api.

23 Gumazim arazir aghuim damuasa mighighavira mığia, an nighnizimin, ana arazir kuram damuasa, a mati nguazir minem, me silvan a nomkezima, an ganganim bar dera.

24 Gumazir igharazibar aghuazir gumazim, a pura me apezepera me mığeima, me ghaze, a me gifonge. Ezi an nighnizimin aven a pura me gifari.

25 Gumazir kamaghin amimin akaba nin kuarimningin isingigham. Eghti ni an akabar nighnizir gavgavim dar ikian marki. Bar guizbangira, nighnizir kuraba an navim gizifa.

26 A uan nighnizir kam modogham, eghti gumamaziziba an arazir kuram gifogham.

27 Gumazim igharazitav magirasa a bagha mozim gikuigha, a uabi mozir kam giraghu. Egha mati gumazim dagiam popoegha mighsiamin ghuavanadi, dagiam ua puegha izaghira a gisin ghu.

28 Gumazim akar ifavaribar gumazir igharazibav geim, bizir kam kamaghin en aka, a me gifongezir puvatigha me gasighasighasa. Ezi gumazim zurara apezeperir migirigiabagh ami, bizir kam gumamazizibagh amima me derazir puvati.

27

1 Ni gurumin bizitam damusi ifaghati pura mikiman marki. Ni guizbangira fozir puvati bizir manam gurumzaraghan otivam.

2 Gumazir igharaziba nin ziam feir arazim, a dera. Eghti ni uabi arazir kam damuan marki.

³ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizimin arazir onganiba, da osimtizir ekiaba e ganidi. Osimtizir kaba da gigimin osimtizim ko dagiar ekiamin osimtizim gafira.

⁴ Gumazir atarim ko aningazim, mizazim isa gumazir igharazibagh aniga, bar paza me gami. Navimin aven atara navim ikuvizir arazim, a bar ikuvigha, adarir arazim ko aningazir arazim gafira.

⁵ Ni azenara gumazimin arazir kuram bagh a migei, a dera. Arazir kam a ni modogha gumazim gifongezim arazim gafira.

⁶ Guizin roroaba nin akurvaghasa mizaziba ni ganidi. Ezi apaniba pura ni gifara, arazir aghuir avirim ni gami.

⁷ Gumazim amezima an navim bar izivazi, a ghaze, hanin isingizim ko dagheba bar, da derazir puvati, Ezi mitiriam gumazimin aghezi a ghaze, dagheba bar moghira dera. Dagher misoziba, da uaghan an akamin isingi.

⁸ Gumazim uan nguibam ategha tintinibar arui, a mati kuarazir mam uan mikonim ategha egga pura tintinibar mighagha arui.

⁹ Sanda ko borer mughuriar aghuim zuiba, da e gamima e bar akonge. Ezi namakaba en akurvaghasa nighnigha, migirigiar aghuiba e ganidi. Me kamaghin e gamima, e guizbangira bar akonge.

¹⁰ Ni akirim ragh uan namakaba ko nin afeziamin namakabagh asan marki. Eghti dughiar kuram ni batoghti, ni mangi uan

aveghbuam batogh, egh uabin akurvaghsi an azangan marki. Guizbangira, gumazir nin boroghira itim, a nin aveghbuar saghuiamin itim gafira.

¹¹ Nan borim, ni nighnizir aghuim ko fofozim inighti, nan navim deragham. Eghti gumazitam akatam na gasiti, ki an akam ikaragham.

¹² Gumazir nighnizir aghuim itim, a kamaghin fogh, osimtizim a bativam, eghti a uabi modogh a gitagham. Ezi gumazir nighnizir aghuim putatizim, an osimtizimin garima an an tuavimin iti, ezi a ghuava a batogha aneteri.

¹³ Gumazitam, gumazir igharazim pura inizir bizibagh ivesi akam akirigh, dagh ivezeghan kogham, gumazir kam arazir kuram gami. Eghti gumazitam nin bizitam puram a inisi ni ko akam akirti, ni bizir kamin ikarvazim bagh faragh an bizitam puram a inigh.

¹⁴ Ni bar mizarazimra tiarim akarigh dughiam isi uan namakam danigham, a mati ni akar kuram isa a ganidi.

¹⁵ Gumazitamın amuim, zurara atarava migirigiar aviribagh amuavira iti, a mati amozim dipenir inogorimin torim izaghira, zurara nimira nimira iravira iti. ¹⁶ Ezi an pam a damuti an arazir kam ateghan kogham, mati gumazir mam aminimin tivaghasava ami, o a borem uan dafarimin an suigha amuava avenge.

¹⁷ Ni sabamning inigh uaningra uaning avisti, aning bar ghumigham. Kamaghira, gumazir

pumuning nighniziba uaningra uaning ganiga, aningın nighniziba ghuavanabogha bar ghumi.

¹⁸ Gumazim uan tememin ovizim amisi, a deraghvira temer kamin gan. Eghti gumazim uan gumazir dapanim deraghaviram a geghuvti a deraghvira ikiti, gumazir an garim an ziam fam.

¹⁹ Gumazim dipamin aven gari, a uabi uan guamin gari. Ezi gumazim deravira uan nighniziba ko arazibagh nighnisi, a fo, a manmaghin garir gumazim.

²⁰ Gumazamizir bar aviriba ovegha gifa. Ezi Oveaghuezibar Nguibam, gumazamiziba a gizivaghan kogham. Gumazamiziba ovengivira ikiam. Kamaghira, gumazamiziba bizibagh ifueghamin arazim izivaghan kogh, kamaghira ikivira ikiam.

²¹ Me avimin gol ko silva tuaghiva aningın gifofoghasa, ka guizbangin bizim, ti puvati. Kamaghira, gumazamiziba, gumazimin ziam fa, an gara anesavsuigha fo, a gumazir aghuim, ti gumazir kuram.

²² Ni gumazir nighnizir aghuiba puvatizim puv a misogh, a dikabiraghti ana aremeghsi damu, egh a uan arazir onganım ateghan kogham.

²³⁻²⁴ Nin dagiaba zurara ikivira ikian kogham. Eghti atrivim kantri gativir dughiam, a uaghan zurara ikivira ikian kogham. Kamaghin, ni uan sipsipba ko memeba deraghvira dar gan. ²⁵⁻²⁶ Ni dadabar ganti da nin nguazimin otiv ruarti, ni uan asiziba bagh da aghoriva da akuvaghti me dar amam. Eghti dadar igiaba uam otivam. Eghti ni gin memeba amangiva, dagiaba inigh nguazim

givesegh. Egh ni sipsipin ariziba iniva, ua bagh korotiaba isamam. ²⁷ Egh ni uan memebar oter eboriba ua bagh da inigh, uan amuiroghboriba ko ia dar ami. Egh ingangarir amiziba uaghan me daning.

28

¹ Gumazir arazir kurabagh amiba puram atiatia aragharui. Ezi gumazir aghuiba laionbar min tuiva gavgavigha atiatir puvati.

² Kantrin gumazamiziba gavman akirasa uarira uariv sozima, gumazir dapanir igiar aviriba zuraram otivasava ami. Eghti gumazir dapanir nighnizir aghuim itim, a kantri damuti a gavgavigh deraghvira ikiam.

³ Gumazir biziba puvatizim, dikavigh onganarazibagh amir gumazamiziba dikabiragh, a mati amozir ekiam azenibar daghebagh asighasisi.

⁴ Gumazamiziba akirim ragha Godin Akar Gavgavibagh asara, me gumazir arazir kurabagh amibar ziaba fe. Ezi gumazamizir Godin Akar Gavgavibar gin zuiba, me gumazir kuraba pamten me dikabiri.

⁵ Gumazamizir arazir kurabagh amiba, me arazir aghuiba deragha da tuisigha fozir puvati. Ezi gumazamizir Ikiavira Itir Godin gin mangasa ifongeziba, me arazir aghuim tuisigha bar a gifo.

⁶ Gumazir biziba puvatigha arazir aghuimin gin zuim, a deragha, dagiaba izivagha arazir kurabagh amir gumazim, bar a gafira.

⁷ Gumazir igiam Godin Akar Gavgavibar gintisi, a nighnizir aghuim iti. Egh a gumazir arazir kurabagh amiba ko porogh, uan afeziam damuti a bar aghumsigham.

⁸ Gumazitam gumamaziziba ateghti me a da pura biziba inigh tighar a ikaragham, a me da uan dagiabagh isin ua dagiataba iniva, dagiar kabar suiraghan kogham. Puvati. Dagiar kaba, gumamazir onganarazibagh amibar apangkuvigh men akurvaghamin gumazimin dafarimin mangam.

⁹ Gumazim Godin akamin araziba akirim ragha dagh asaragh, God ko mikimti God a bareghan kogham. Ezi a God ko migeir arazir kam, God an gara bar an aghua.

¹⁰ Gumazim gumazir aghuibagh ifaraghti, me arazir kuram damighti, an arazir kurar kamra a gasighasigham. Ezi gumazir bizir kuratam gamizir puvatizim, Godin dafarimin bizir aghuiba iniam.

¹¹ Dagiar aviriba izivazir gumamaziziba ghaze, me fofozir aviriba iti. Ezi onganarazibagh amir gumaziba nighnizir aghuiba ikiam, me men araziba bar dagh fo.

¹² Gumazir aghuiba, me kantri gativagha an garima, gumamazizibar naviba derazima me bar akonge. Ezi gumazir kuraba, kantri gativir gumazibar otivizi, gumamaziziba men modi.

¹³ Gumazim uan arazir kuram modogh, an amir ingangaritam deragh otoghan kogham. Ezi gumazim uan arazir kuraba bar da ghurigh,

akırım ragh arazir kurar kabagh asaraghti, God an apangkuvigham.

¹⁴ Gumazim zurara Ikiavıra Itir Godın atiatia an apengan iti, a bar akuegham. Ezi gumazim Ikiavıra Itir Godın akaba batogha navim gavgafi, a dughiar kuram iniam.

¹⁵ Kantrin gumazir dapanim, a gumazir arazir kurabagh amim, egha gumazir onganarazibagh amiba dikabıra, laionın mın pamtemın tiarim akara, asızim bean mın amua daghem buriagha arui.

¹⁶ Kantrin gumazir dapanim, nighnızir aghuiba puvatigham, a puv gumazamiziba dikabınam. Ezi gumazir dapanim, gumazamizibar bizibagh etuir arazımın aghua, a dughiar ruarımın deraghvıra ikiam.

¹⁷ Gumazim gumazir igharazim misoghezi an areme, a bar paza uabi baragham. Eghti gumazamiziba an akuraghan kogham. Eghti a deravıra daperaghan koghıva, mangı an aremeghamın dughiamın otogham.

¹⁸ Gumazim arazir aghuımın gın zui, a deragh ikiam. Ezi gumazir arazir kuram gamim, a zuamıra ikuvigham.

¹⁹ Gumazim deraghavıra uan azenımın ingarava, a dagher avırıba iti. Ezi gumazim pura ikia uan ifongiabar arua ingangaribagh amir puvati, a bar onganarazibagh amir gumazımın mın ikiam.

²⁰ Gumazim arazir aghuımın gın zui, God bar deraghvıram a damuam. Ezi gumazir zuamıra dagıar gumazımın otivasa bar puvıra ingarım,

God aneteghti a pura mangighan kogham. Puvati. God ivezir kuram a danigham.

²¹ Gumazim pazi gumazitamin kotin an akuraghiva, igharazitav dikabiragham, arazir kam derazir puvati. Ezi gumazir arazir kurabar amuasava amiba iti, gumazitam me apezeperegh dagiar muziarir taba me daningti, me kotiam gasighasigham.

²² Gumazir uan bizibar anogorozim, a zuamira dagiar gumazimin min otivasa puvira ingari. Egha a kamaghin fozir puvati, an onganarazibagh amir gumazimin otogham.

²³ Ni gumazimin araziba akirti, a gin bar ni gakuegham. Ezi arazir kam, an azezeperir akaba, bar dagh afira.

²⁴ Gumazim uan afeziam ko amebamin biziba okemegha ghaze, “Ki arazir kuram gamizir puvati,” a mati gumazir bizibagh asighasizimin miraram ami.

²⁵ Gumazim bizir avirim iniasa puvira nighnisi, an arazim gumazir aviribar amuti me ataram. Ezi gumazir pamten nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin itim, a deraghvira ikiva egh bizir aviriba ikiam.

²⁶ Gumazim ghaze, an fofozimra an akuraghti a biziba bar dar amuam, kamaghin a nighnizir aghuiba puvati. Ezi gumazim nighnizir aghuimin arazimin gintisi, a deraghvira ikiam.

²⁷ Gumazir, onganarazibagh amir gumazamiziba biziba me ganidim, a bizitamin oteveghan

kogham. Ezi gumazim onganarazibagh amir gumazibar gara men akurvaghasa ifongezir puvati, gumazamiziba akar kurabar a mikimam.

²⁸ Gumazir kuraba kantrin gumazir dapanibar itima, gumazamiziba men modi. Egh me arighireghti gumazir aghuibar adarazi gumazir dapanibar iki deravira ikiam.

29

¹ Me dughiar aviribar gumazir mam akirti, an akaba batoghvira ikiam, kamaghin a zuamira ikuvigham. Eghti an akurvaghamin tuaviba ua puvatigham.

² Gumazir aghuiba kantri gativagha an gari, gumazamiziba bar akonge. Ezi gumazir arazir kurabagh amim kantri gativagha an garima, gumazamiziba bar osemegha ararer kuram gami.

³ Gumazir nighnizir aghuim iniasa bar ifongezim, a uan afeziam gamima a bar akonge. Ezi gumazim, tuavimin amizibar gintisi, a bar uan dagiaba ko biziba makuri.

⁴ Atrivim arazir aghuimin kantri gativagh an ganti, kantri iki gavgavigham. Ezi atrivim gumazamizibar dagiaba iniasa pura nighnisi, a uan kantri bar a dikabiragh a gasighasigham.

⁵ Gumazim uan namakabagh ifariva me apezeperam, a mati namakamin suighasa ivem agura.

⁶ Gumazim arazir kuram damigham, a mati uabira uabin suighasa ivem agura. Ezi gumazir

28:28: Jop 24:4; Aghuzir Akaba 28:12; 29:2 **29:1:** 1 Samuel 2:25; 2 Eghaghaniba 36:16 **29:2:** Esta 8:15; Aghuzir Akaba 11:10; 28:12; 28:18

arazir aghuibagh amiba, me bar akuegha ighi-abagh ami.

⁷ Gumazamizir aghuiba me onganarazibagh amir gumazamizibar osimtiziba bagha nighnigha, men akurvagha osimtizir kaba kiri. Ezi gumazamizir arazir kurabagh amiba, arazir kamin mingarim gifozir puvati.

⁸ Gumazamizir dibovir akabav geiba nguibamin itir gumazamizibagh amima men naviba isia aningagha, adarir kurabar uarira uari ganidi. Ezi gumazamizir nighnizir aghuiba itiba, me gumazamiziba aminivima, me ua navir amirizim isi.

⁹ Gumazir nighnizir aghuim itim, a gumazir nighnizir aghuiba puvatizir mam kot gati, ezi gumazir nighnizir aghuiba puvatizir kam, akar dikabiriba ko dibovir akabav giavira ikia akam ara, nimira itir puvati.

¹⁰ Gumazir igharaz daraziv sozi me ariaghirim, a gumazir aghuibagh ifongezir puvati. Ezi gumazir aghuim, gumazir igharaziba deraghavira ikiasa a ifonge.*

¹¹ Gumazir nighnizir aghuiba puvatizim a uan aningagharim azenim gati. Ezi gumazir nighnizir aghuim itim a uan aningagharim dikabiragha an suirazi a iti.

¹² Kantrin gumazir dapaniba, akar ifavariba baraghti, gumazir arazir kurabagh amiba, merara an gumazir dapanibar ikiam.

* **29:10:** Hibrun akam deragha vezin kamin mingarim abighizir puvati.

13 Ikiavira Itir God bar gumazamizibar damazibar ingarizi, me bizibar gari. A uaghan onganarazibagh amir gumazamiziba ko, me dikabirir gumazamiziba uaghara men damazibar ingari.

14 Atrivim deragh gumazir onganarazibagh amibar kotiam tuisighti, gin izamin dughiaa an adarazir atrivimin ikivira ikiam.

15 Ni uan borim akirsi a misoghti, a nighnizir aghuim iniam. Eghti borim zurara uan ifongiamin gin mangiva, uan amebam damuti an aghumsigham.

16 Gumazir arazir kurabagh amiba, kantri gativaghti, arazir kuram mangivira ikiam. Guizbangira gumazir kaba dughiar ruarimin ikeghan kogham. Eghti gumazir aghuiba men ganti, me irigh ikuvigham.

17 Ni uan borim akirighti, an arazir aghuim damuti, ni navir amirizim iki bar akuegham.

18 Ikiavira Itir God, akam gumazamizibagh aningizir puvatizi, me tintinibar arazir igharazir avirim gamighai. Ezi gumazir Godin Akar Gavgavibar gin zuim, a bar akongegham.

19 Ni pura uan ingangarir gumazim akabaram a mikim, an araziba akirighan kogham. A nin akar kam bareghiva, an gin mangan kogham.

20 Gumazir nighnizir aghuim puvatizim, e an akuraghti a fofozim iniam. Ezi gumazir faraghavira nighnizir puvatigha bizibav geim, e an akurvaghan iburagham.

21 Nin ingangarir gumazim suvighavira itir dughiam, ni dughiaabar biziba isa a ganidi, a gin bar nin otarimin mirara ikiam.†

22 Gumazir zuamiram aningazim, gumazir igharazibagh amima me atari, a uabi arazir kurar aviribagh ami.

23 Gumazim ifaghata uabira uan ziam fe, me an ziam dikabiragham. Eghti gumazim uabi uan ziam dikabiraghti, me an ziam fam.

24 Gumazim okimakiar gumazimin akuragha, a uabi uabin apanim gami. Egh aning amizir arazir kam aghurighirighti, me a isi kotiam datigham. A kotin aven akam modoghti, God a gasighasigham.

25 Gumazitam gumazir igharazibar atiatingti, an atiatim, mati a ivem agurazi, ivem an suira. Ezi gumazir nighnizir gavgavim Ikiavira Itir Godin itim, a deraghvira ikiam.

26 Gumazir avirim, kantrin gumazir dapanim me gifueghasa me akabar anepezeperi. Ezi Ikiavira Itir God uabira en akaba deravira da tuisigha en akurvasi.

27 Gumazamizir aghuiba, gumazamizir arazir kurabagh amiba bar dar aghua. Ezi gumazamizir kuraba, gumazamizir arazir aghuibar gin zuiba bar dar aghua.

Akar aghuir igharaziba

30

(Sapta 30--31)

Agur mikemezir akar maba

† 29:21: Hibrun akam deragha vezin kamin mingarim abighizir puvati.

¹ Kar Agurın akaba, a Jaken otarim, an akar kaba dar gun Itiel ko Ukal aning migei.*

² Agur kamaghın mikeme: Ki gumazimın min itir puvati. Guizbangira, ki gumazimın min nighnızir puvati. Nan nighnızim bar ikufi. ³ Ki nighnızir aghuim ko fofozim inizir puvati. God a bar derazi, ki a gifozir puvati. ⁴ Tinara Godın Nguibamın ghuavanabogha an ganigha ua iza-ghira bizir a ganizibar gun migei? Ezi tinara uan dafarimningin aminimın suira? Ezi tinara dipam isa overiamın itir ghuariabar aneti, mati gumazim bizim inigha inim gatigha, a nomke? Ezi tinara nguazibar mitaghniaba akıra da arıghizi da iti? Gumazir kamın ziam tina? Ezi an otarimın ziam tina? Ni na mikim! Ni ti foz, o? Puvati.

⁵ Godın akam, a bar guizbangira. Ezi bizir a damuasa migeiba, da bar guızın otifi. Egha a bar deraghavıra gumazamizir a bagha zuiba, divazimın min me avinigha men gari, mati oram, midorozir gumaziba modorozimın ghua an suigha uarir pisi. ⁶ Eghti ni Godın akam gisin, uabi uan akam isafuragh an gun mikimam, egh suam, kar Godın akamra. Ni kamaghın damuti, a nin atar ni akirighti, gin gumazamiziba fogh suam, ni gumazir ifarim.

⁷ O God, ki bizir pumuning bagha nin azangasa, eghti ni na daningasa ki ifonge. Ki nguazimın ikiamin dughiamın, ⁸ ni nan akuraghti, ki akirim

* **30:1:** Gumazir maba ghaze, Agur saptan kamın akaba bar a dar gun mikeme. Ezi marazi ghaze, a ti an akar mabara mikeme. E fozir puvati, Agur ko Itiel ko Ukal me bar terara. **30:4:** Jon 3:13 **30:8:** Matyu 6:11; Luk 11:3 **30:8:** Nehemia 9:25-26; Jop 31:24; Hosea 13:6

ragh ifavarir arazibagh asaragham. Eghti ni na ateghti, ki dagiaba izivazir gumazimin min otivan kogh, egh uaghan onganarazibagh amir gumazimin min otivan kogham. Ni dughiar vamiran vaghvagh daghebara na daning. ⁹ Guizbangira, ki dagher aviriba ikiva, akirim ragh ni gasaragh egh mikim suam, “Ikiavira Itir God, a tinara?” Egh ki onganarazibagh amir gumazimin min otoghiva, ti okimiva uan Godin ziam dikabiragham.

¹⁰ Ni gumazir dapanim bagh mangi girakirangin an ingangarir gumazitam mikiman marki. Ni kamaghin damuti, ingangarir gumazim God ko mikimti, a pazi ni damighti, ni osimtizim inigham.

¹¹ Gumazamizir maba ghaze, “God pazivira men amebaba ko afeziabar amuam.” ¹² Ezi gumazamizir maba ghaze, “Me arazir kuratam gamizir puvati.” Ezi puvati, men arazir kuramin osimtizim ikiavira iti, ezi me Godin damazimin bar mize.

¹³ Ezi gumazamizir maba uan ziaba fa ghaze, e bar derazi, gumazir igharaziba me pura biziba. ¹⁴ Ezi gumazamizir maba bar pazavira onganarazibagh amir gumazamizibagh ami. Men atariba mati sababa ko afuaba men akabagh izivazima, me onganarazibagh amir gumazamizibagh amua bar me agivasa.

¹⁵ Ghuziba apir mikinbam a guivir pumuning iti, ezi aning kamaghin arai, “Na Daning, na Daning.”

Guizbangira, 4plan bizir kaba men ifongiaba givaghan kogham:

¹⁶ Kar, Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibam,

ko amizir furabar itim,
ko nguazim dipam isa, egh tighar izivam,
ko avim isia mamaghira iti.

¹⁷ Gumazitam uan amebam ko afeziamin akam batuegh, dibovir akabar aning mikim, egh aremeghamin dughiamin, me an kuam afaghan kogham. Eghti kuarazir kotkotba an damazimning asighti, kuarazir isaba an mikarzim amegham.

¹⁸ Kar, 4plan bizir bar igharagha gariba, ki adagh fozir puvati:

¹⁹ Kar, kuarazir isam pin mighagha aruir arazim,
ko kuruzim dagiam gisin rozir arazim,
ko kurim ongarim gisin aruir arazim,
ko gumazim amizir igiam gifongezir arazim.

²⁰ Pamın itir amizim, gumazir igharaziba koma akua, egha kamaghın ami: a dagheba amegha akam ruegha ghaze, “Ki arazir kuratam gamizir puvati.”

²¹ Arazir 4pla da nguazimin otifi. Kar arazir bar kuraba, nguazim uabi arazir kabar aghuagha, bar puvira ivazvasi. ²² Arazir kaba kamakin:

Ingangarir gumazir kinim atrivimin otogha amir arazim,
ko gumazir nighnizir aghuiba puvatizim puvira apir arazim,

²³ ko amizir fomira gumaziba a gifongezir puvatizim, a datirighın pamın iti, an arazim,
ko ingangarir amizim uan amizir dapanimin danganim inizir arazim.

²⁴ Ezi nguazir kamın 4plan asıziba ko apizir muziariba ikia, nighnızir bar aghuiba iti:

²⁵ Sibaba gavgaviba puvatigha, me dagheba otevir dughiam bagha, dagheba akuva ada arisi.

²⁶ Ezi iriaba uaghan gavgaviba puvatigha dagiar ekiabar tızibar mikonibar ingari.

²⁷ Ezi odeziba atriviba puvatigha me bar uari inigha okoruamın arui.

²⁸ Ezi mıziviar muziariba, e uan dafarimın dar suigham. Ezi da atrivimın dipenimın iti.

²⁹ Ezi 4plan biziba bar ganganir aghuim gamuava arui:

³⁰ Laionba bar gavgavigha, bar asızir mabagh afira. Egha da arua bizitamın atiatir puvati.

³¹ Ezi tuarir apuriba, uan dapaniba fava arui, ezi memen apuriba arui, ezi atrivim a bar gavgavigha arua fo, apanitam a gafiraghan kogham.

³² Ni arazir onganım gamua ifaghata uabıra uan ziam fava, arazir kurabar amuasa nighnisi. Ni uan akam dukuagh, arazir kam atakigh. ³³ Ni fo, ni bulmakaun oter eborım inigh a gighiti, bata otogham. Egh ni gumazir igharazimın atinım misueghti, ghuzim otogham. Kamaghıra, ni gumazamizibar amuti me atarti, midorozim otogham.

31

Atrivim Lemuelin akar aghuiba

¹ Kar atrivim Lemuelin akaba. An amebam nighnizir aghuim a daningasa akar kamin a geghani.

² Nan otarim, ki Godin azarazi, a ni isa na ganingi. Ezi ki uabi ni bategha, bar ni gifonge. Kamaghin ni deraghvira nan akam baragh.

³ Ni amiziba ko ikararang me ko daku uan gavgavim me daningan marki. Guizbangira, kamagh garir amiziba atrivibagh amima me ikufi. ⁴ O

Lemuel, ni oragh! Ni atriviba, wainin dipabar aman marki, egh dipar onganir igharagha gariba sara damisi navim dikavan marki. ⁵ Me dipar

onganibar amiva kantrin araziba gin amadagh, uaghan onganarazibagh amir gumamaziziba pazi me damuam. ⁶ Dipar onganim ko wain, kar gu-

mamazizir ovengasava amiba ko osimtizir ekiaba itir gumamazizibar bizimning. ⁷ Me ifuegh damiva, uam onganarazibagh amir dabirabiba ko osimtizir bar ekiaba dagh nighnighan kogham.

⁸ Ni, gumamazizir uan osimtizibar gun mikiman koghamibagh nighnigh, kotin aven men akuragh mikim. Egh ni kotin aven mikim gavgavightima,

kot arazir aghuibar onganarazibagh amir gumamaziziba me damu. ⁹ Egh ni uabi kotiam baragh, arazir aghuimra damu. Egh onganarazibagh amir gumamaziziba ko biziba puvatizir gumamazizibar akurvagh.

Amuir aghuimîn araziba *

¹⁰ Guizbangîra, gumazim ti amizir arazir bar aghuiba itimîn ikisi, a bar pamtem da buriam. Kamaghîn garir amizim, a bar deragha pîn ikia dagîar iveziba bar pîn koziba bar dagh afira.

¹¹ Amizir kamagh amim, an pam uan navir averiamîn aven nîghnîzir gavgavim an ikia deraghvîra a gifo, a zuraram arazir aghuibar gîn zui. Eghti an amuim an akuraghti, a bizir avîriba ikiam.

¹² Amizir kam dughiaba vaghvagha arazir aghuibara, uan pam gami.

¹³ Egħa a tretîn aghuir me sipsipîn arizibar ingariziba, ko tretîn aghuir igharagha gariba inigha, korotiaba isamasa bar akonge.

¹⁴ Egħa a mati kurir ekiaba ami moghîn, sagħon ghua dagheba isi, kamaghîn amizi an adarazi me dagher avîriba iti.

¹⁵ Amizir kamagh amim, aminim tighar bar tiragham, an osegha dikavigha uan pam ko boriba bagha dagheba tue. Egħa uan ingangarir amiziba bagha ingangariba abigha me ganidi.

* **31:9:** Israelian akaba osirir arazim, a mong igharagha ghu. Hibrun akamîn aven, me 22plan letaba ikia uan akaba osiri. Dughiar maba, me akaba osirasa, 22plan vezba o danganibar me akar kaba vaghvagh dar faragh ikiasa letaba arisi. Gumaziba Hibrun akam gigha akar igharaziba osirir dughiabar, me zurara Israelian arazir kamîn gîn ghua da osirir puvati. Hibrun akamîn aven, Aghuzir Akabar 31:10-31 arazir kamîn gîn zui. Hibrun akamîn arazir kam, danganir vamiran itir puvati, me danganir igharazir kabar arazir kamîn gîn zui: Azirakam 1-4 ko Onger Akaba 9-10 ko 25 ko 34 ko 37 ko 111 ko 119 ko 145. **31:10:** Aghuzir Akaba 12:4; 18:22; 19:14

¹⁶ Amizir kamagh amim, a faragha nguazir mamın ganigha deravıra nighnigha, a givese. Egha gın a uan dagiar a faragha iniziba inigha, wainın ikizimin ovızibagh ivezegha, da opari.

¹⁷ Amizir kam, dughiatamın amirazir puvati. An amizir gavgavir bar puvıra ingarim.

¹⁸ Egha an lam munger puvatigha isiavıra itima, a ingara ghua dimagarir arızimın tu. Egha uan bizibagh amaga dagh ivezir ingangarımın garima, a deraghvıra zui.

¹⁹ Kamagh amir amizim, uabi ua bagh tretbagh irigha, inibar ingari.

²⁰ Egha a gumamazibar gari, me biziba otevegħa onganarazibagh amima, a biziba isa me ganidi.

²¹ Egha a uan pam ko boriba bagħa korotiar bar aghuiba isamigha gıvazi da bar deragħa iti. Eghti amozir orangtızir dughiam iziti, a ua korotiaba me bagħ dagħ nighnighan kogham.

²² Egha a uabi uan dipenimın itir dakoziba aver inibar ingari. Egha a inir ghurghurir aghuiba ko inir pıghaghevır aghuiba inigha ua bagħa korotiaba isai.

²³ Ezi nguibamın gumazir dapaniba ziar ekiam an pam ganidi. Ezi an pam men tongın uaghan men gumazir dapanir mam.

²⁴ Ezi dughiar avıribar amizir kam korotiar aghuiba isava, letiabar ingarima, biziba amadir gumamazıba izava dagħ ivesi.

²⁵ Amizir kam, ziar ekiam ko gavgavim itima, aning mati korotiamın mın anevara. Egha a bizir gın otivambar atiatir puvati.

²⁶ A gumazamizibagh ifuegha men sure gamua, deragha bighavira me migei. Egha an migirigiaba, da nighnizir aghuiba ko fofozir aghuim iti. ²⁷ Egha a uan dipenimin biziba deravira dar gara dagh iporporir puvati. A puvira ingara ingangarir aghuim gami.

²⁸ Ezi an boriba dikavigha uan amebamin ziam fava a dibora ghaze, “Kar en amebar bar aghuimra.” Ezi an pam uaghan an ziam favira ikia ghaze,

²⁹ “En nguibamin aven amizir aviriba arazir bar aghuibagh ami, ezi ni bar deragha, bar me gafira.”

³⁰ Amizitam akar isingtiziba e daningti, e foghan kogham, a guizbangira migei o, a ti ifari. Ezi e fo, amizir ganganir aghuim gamim, a kamaghira ikivira ikian kogham. Ezi amizir Ikiavira Itir Godin apengan ikia an atiatim, e amizir kamın ziam fam.

³¹ Bar guizbangira, e amizir kamın arazim ko ingangarir aghuir an amizim ginighnighiva, ziar ekiam a daningam. Eghti gumazamiziba bar an ziam fam.

**Godin Eghaghanim: Akar Gavgavir Dikirizir
Ghurim ko Igiam**

**The Holy Bible in the Aruamu language of Madang
Province, Papua New Guinea, 2020 Edition
Buk Baibel long tokples Aruamu long Madang Provins
long Niugini long 2020**

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Seed Company

GOD'S STORY in the Aruamu Language of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea